Barış Biçakçi

Seyrek Yağmur

iletişim

BARIŞ BIÇAKÇI • **Seyrek Yağmur**

BARIŞ BIÇAKÇI 1966'da Adana'da doğdu. Hüseyin Kıyar ve Yavuz Sarıalioğlu ile birlikte Ocak 1994 ve Ekim 1997'de iki şiir kitabı yayımladı. İletişim Yayınları'nca yayımlanan diğer kitapları şunlardır: *Herkes Herkesle Dostmuş Gibi* (2000), *Veciz Sözler* (2002), *Aramızdaki En Kısa Mesafe* (2003), *Bizim Büyük Çaresizliğimiz* (2004), *Baharda Yine Geliriz* (2006), *Bir Süre Yere Paralel Gittikten Sonra* (2008), *Sinek Isırıklarının Müellifi* (2011).

İletişim Yayınları 2254 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 374
ISBN-13: 978-975-05-1877-5
© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2016, İstanbul
2. BASKI 2016, İstanbul
3. BASKI 2016, İstanbul
4. BASKI 2016, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora - Levent Cantek
KAPAK Deniz Karagül
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Onat Özlü

BASKI ve CİLT Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BARIŞ BIÇAKÇI

Seyrek Yağmur

iletişim

Günler Damlıyor

Bir pazar sabahı Rıfat günlerin aynı kaba damlamadığını fark etti. "Günler damlıyor ama aynı kaba değil," dedi. Gökyüzüne baktı: Boştu. Hiç bulut yoktu, aslında hiçbir şey yoktu. Çağımızın çıplak güneşi her şeyi yok etmişti, enginliği, bulutları ve kuşları... Maviyi bile yok etmişti, sonra da sırasıyla diğer renkleri, bazı sesleri, kelimeleri ve anlamları. Insan bu yoklukta yeni bir şey söyleyemez, olsa olsa kendini tekrar ederdi.

"Günler damlıyor ama aynı kaba değil," diye tekrarladı Rıfat. "Yani her şey boşa mı gidiyor, boşuna mı yaşıyorum?" Müthiş bir huzursuzluk duydu. Huzursuz olduğuma göre, diye düşündü, bunda bir yanlışlık var, günler aynı kaba damlamalı. Böylece başkalarının türlü bedeller ödeyerek, tutarlılıklarını feda ederek, hafızalarını kaybederek zorbela eriştikleri hakikate Rıfat huzursuzluğun tek adımıyla erişti.

Huzursuzluğun bale adımı.

Rıfat, günleri işe yarar bir biçimde biriktirebilmek için bir hikâyeye ihtiyaç olduğuna karar verdi. "Benim bir hikâyem olmalı!" dedi, "Bir hikâyenin içinde olmalıyım ki, günler aynı kaba damlasın."

Ama insan bir hikâyenin içinde olduğunu nasıl anlar? Anlayabilir mi? Anlamak için çabalarken olmayan bir sınır çizgisinin bir o tarafına bir bu tarafına geçmekten yorgun düşmez mi, çıldırmanın eşiğine gelmez mi? Yaşayıp gitmenin, avarelik etmenin merhametinden mahrum kalmaz mı? İnsanın bir hikâyenin içinde olup olmadığını anlamaya çalışması mitolojik bir lanet gibi göründü Rıfat'a. Onu sarıp sarmalayan, günlere anlamını veren bir hikâyenin işaretlerini bulmak umuduyla etrafına bakındı. Sisyphos'u, Daidalos'u, Penelope'yi filan gördü, birkaç da nympha. Ortalıkta amaçsızca dolaşıyorlardı.

"Anlaşıldı!" dedi Rıfat, "İş başa düştü!" Kıyafetlerini değiştirdi. Emaye bir kap alıp seyrek bir yağmurun peşinden koşmaya başladı. Bir o tarafa bir bu tarafa koşuyor, elindeki kaba düşen damlaların sesi ruhunun derinliklerinde bir hoşnutluk hissi uyandırıyordu. Birbirlerini tam bir uyum ile takip eden damlaların sesi. Yoran ama elbette huzur da veren sürekliliğin sesi.

Elinde emaye kap ile savrula savrula koşturan Rıfat'ı görenler birbirlerini dürtüp, "Şu iriyarı adamı tanıyor musun?" diyeceklerdi, "Kitapçı Rıfat. Hikâyesi çok hazin. Bütün ömrü seyrek bir yağmurun peşinde koşmak ile geçiyor."

6

Kitapçı

Hiçbir şey eksik değil. Kapının açıldığını kendi dünyasına dalmış Rıfat'a bildiren bir çıngırak ve tabii kitapların üzerine tünemiş uyuyan bol tüylü bir kedi var. Bu ikisi olunca, üçüncüsü de kendiliğinden oluyor: Rıfat'ın küçük kitapçısına çocukları için test kitabı ya da ders kitabı sormak için gelenler. Rıfat onları geri çevirirken, dünyanın vasatlık üreten düzeneklerine karşı tek başına savaşan bir şövalye gibi hissediyor kendisini. "Sanço!" diye sesleniyor kedisine. Kedi oralı olmuyor, kedinin adı Hakkı.

Şehrin merkezindeki bu kitapçı, lokantalar, pastaneler, kafeler, bistrolar, meyhaneler, tekel bayileri, telefoncular, bilgisayarcılar, giyim mağazaları, banka şubeleri, hediyelik eşya dükkânları ve hiçbir yere gitmeyen kanatlı at heykelleriyle çevrili. Kuru bir kalabalık. Kitabı ve kitapçıyı yok eden bir toz duman.

Rıfat umutsuzluğa kapıldığında, bir hastane duvarına iliştirdiği çizgi romanları satan ihtiyar kitapçıyı düşünüyor. Gidip küçük bir pet şişeye su dolduruyor, dükkânın önünü suluyor, o ihtiyar kitapçı gibi, toz kalkmasın diye.

Efendiler Tanrılar

Alıp başını kırlara gittiği günlerden birinde Rıfat bir tepeye tırmandı ve manzaraya hâkim olmanın coşkusuyla "Efendiler, tanrılar!" diye bağırdı. Sonra, hepsi duydu mu diye sağına soluna baktı, biraz bekledi. Yeniden bağırdı.

"Efendiler, tanrılar! İsimleriyle aradığınız kullar başka yerde. Ben burada sahibine havlayan köpek gibi kaldım böyle yalnız. Hatırladıklarım ile hatırlamadıklarım arasında sıkışıp kaldım. Sahibimi, kokusunu, başımı okşamak için uzanan elini elbette hatırlıyorum ve elbette dağların, ormanların sessizliğine sürtünen, geceyi gözlerinden çıkan iki ışık ile üçe bölen vahşi kurt geçmişimi hatırlamıyorum."

Susup yine biraz bekledi Rıfat. Söylediklerinin doğru anlaşıldığından emin olunca "Efendiler, tanrılar!" dedi, "Ben hatırlamadıklarımı daha derinden hissediyorum."

Aşk Acısı

Rıfat aşk acısı çekiyordu ve bu acı pek geçeceğe benzemiyordu. Çaresizdi, arkadaşlarına şöyle dedi: "Her şey bir yana yeniden çocuk olmak ve r'leri söyleyememek isterdim." Arkadaşları iyi kalpli insanlardı, Rıfat'ı terslemediler, sevgilisinin onu tam da koca bir çocuk olduğu için terk ettiğini yüzüne vurmadılar. "Çocuk olunca, başka ne yapardın?" diye sordular.

"Sabırsızlanırdım," dedi Rıfat. "Çünkü çocuklar sabırsızlanır. Gökyüzü ne zaman başlayacak diye sabırsızlanırdım. Kuş ne zaman döne döne uçacak, bulutlar ne zaman atlara benzeyecek, dünya ne zaman doğudan batıya var olacak ve ben ne zaman ellerimi açıp yalvaracağım gerçek dertleri olan insanlar gibi."

"Tamam sabırsızlanırdın, peki başka?" diye sordu arkadaşları, onlar da çocuklaşmış ya da sarhoş olmuşlardı.

"Karatahtanın üzerindeki Atatürk resmine bakardım," dedi Rıfat. "Çünkü çocuklar yukarıdaki şeylere bakar. Bakardım ve gördüğüm Atatürk mü babam mı yoksa Tanrı mı bilemezdim. Başımı kaldırdığımda gördüğüm şey bana kötü-

lük mü yapacak, yoksa beni bütün kötülüklerden koruyacak mı, bilemezdim."

"Vay canına!" dedi arkadaşları, "Üç cümlede psikanalize giriş ve yakın tarihimiz... Başka?" diye sordular, acısı olanı konuşturmak gerektiğini biliyorlardı. "Çocuk olunca başka ne yapardın?"

"Büyüdüğümü düşünürdüm," dedi Rıfat. "Çünkü çocuklar hep yeteri kadar büyük olduklarını düşünür. Ben de, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde büyüdüğümü düşünürdüm. Hiç durmadan bunu düşünürdüm."

"Başka?" diye sordu arkadaşları, garsona boş rakı şişesini gösterdiler.

Rıfat "Başka..." dedi, bir an sustu. "Artık büyüdüm. Gökyüzü çoktan başlamış, ben geç kalmışım. Dünyaysa doğudan batıya kimsenin ciddiye almadığı bir rivayet."

"Başka?" diye sordu arkadaşları.

"Artık büyüdüm," dedi Rıfat. "Atatürk her zamanki yerinde, babamı kadınların ucuz parfüm kokan koyunlarından topladım, Tanrı da insanlığın yeryüzünden silinmesini bekleyemediği için kendi kendisini yok etmek ile meşgul."

Arkadaşları sessiz kaldı.

Rıfat, kalbi aşk acısıyla dolu, "Artık büyüdüm," diye tekrarladı. "Şimdi de ne zaman büyüyeceğimi düşünüyorum. Hiç durmadan bunu düşünüyorum."

Leke

Sabahları nereden geldiği belli olmayan bir keder, önce Rıfat'ın başına, omuzlarına bir iki hohluyor, sonra bezini çıkarıp, bu hayatta Rıfat'tan tek bir iz kalmayana kadar bütün gücüyle silmeye, ovalamaya başlıyor. Rıfat sonunda tamamen yok oluyor. Böyle günlerde yöneticiye elden vermesi gereken apartman aidatını ödeyemiyor, annesini ya da babasını ziyaret edemiyor, berbere gidemiyor ve dükkândaki müşteriler ile gerektiği gibi ilgilenemiyor. Müşteriler birinin kendilerine şaka yaptığını düşünüyor, onlara Flannery O'Connor'ın hikâyelerini tavsiye eden sesin sahibini kitapların arasında boşuna arıyorlar. "O'Connor'ın kahramanları," diyor ses, "Hayatı üzerlerinde bir leke gibi taşıyan ya da kendileri hayatın üzerinde bir leke olan insanlar." Kitapların üzerinde uyuklayan kedinin konuştuğunu düşünenler oluyor. Ama has okurlar asıl kitapların kendileriyle konuştuğunu düşünüyor ve sesteki otobiyografik tınıya aldırmadan, doğal bir iştah ile *İyi İnsan Bulmak Zor*'un durduğu rafa uzanıyorlar.

Sinema Çıkışı

Rıfat ile annesi bir filme gidiyor; Rıfat film boyunca, ağlıyor mu diye dönüp sık sık annesine bakıyor: Ağlamıyor, yüzünde perdeden gelen ışık ve uzak bir geçmişin artık büyük şeyleri hareket ettiremeyecek kadar zayıf duyguları oynaşıyor.

Annesi sinemadan çıkarken Rıfat'a "Filmdeki adam bazı yönleriyle dayına çok benziyordu," diyor. Caddeye kadar anne oğul her şeyi katlanılmaz kılan gün ışığını birlikte iterek yürüyorlar. Rıfat tek başına da itebilirdi ama o zaman annesi kendisini yaşlı ve güçsüz hissederdi.

Dayım öleli kırk yıl oldu, annem neyi ne kadar hatırlayabilir ki, diye düşünüyor Rıfat. Geçen yılların rüzgârı her şeyi bozmuş, aşındırmış, parçalamıştır; o rüzgâr getirse getirse kum getirir. Bu da ihtiyarların çocuklaşmasını açıklıyor: Kumda oynuyorlar.

Annesi sigara içmek istiyor. Bir apartmanın girişinde durup sigaralarını yakıyorlar. Rıfat, kadınların, özellikle de yaşlı kadınların elinde sigaranın bir başka durduğunu düşünüyor. Kadınlar sigarayı, hayatın özünü emer gibi içiyorlar.

"Dayın da filmdeki adam gibi fedakâr biriydi," diyor Rıfat'ın annesi, neyi ne kadar hatırladığını göstermek istiyor. "Geçen yılların unutturamadığı bir şey varsa o da dayının kendini insanlar için feda ettiğidir."

Caddedeki kalabalığa karışıp yürümeyi sürdürüyorlar. Rıfat'ın annesi biraz hızlanıyor, hızlanınca sağ bacağı aksıyor. Rıfat onun bir yere yetişeceğini düşünüyor, bir açıklamaya, bir sonuca, kısa süreli de olsa güçlü bir duyguya.

"Filmdeki adam dayına çok benziyordu!" diyor yeniden, sonra kalabalığın içinde göz göze geldiği herkese tanıyormuş gibi gülümsemeye başlıyor, bazılarına "Merhaba!" diyor, "Merhaba!"

Annem, diye düşünüyor Rıfat, gün ışığının mutlaklığına yenik düştü. Gerçeklik ile bağı aniden koptu annemin, şimdi yalnızca filmdeki adamı değil, karşısına çıkan herkesi dayıma benzetiyor. Dayım öyle genç bir yaşta, devlet tarafından öyle acımasız bir biçimde öldürüldü ki, annem yaşayan herkesi dayıma benzetebilir.

İnsanlara bakıp, ama sahiden de dayıma benziyorlar, diye düşünüyor Rıfat, onun gerçeklik ile bağı çok önceden göbek bağıyla birlikte kopmuş.

Tamirat

J. M. Coetzee'nin *Taşra Hayatından Manzaralar* kitabını alan adam parayı uzattığında, Rıfat adamın serçeparmağı tırnağının uzun bırakıldığını gördü, hiç şüphesiz bazı ufak tefek işleri kolaylaştırmak için. Kitabı poşete koydu Rıfat, para üstünü ve yazarkasa fişini verdi. Geçmişteki bir güne geri dönüp tamir etmesi gereken bir şey varmış gibi hissetti.

Çocukluğundaki bir güne gidip tamir etmesi gereken bir şey var, evet. Yıllar öncesine geri dönüp bir vidayı sıkması, bir çiviyi çakması gerekiyor. Sanki ancak o zaman şimdiki hayatı biraz bir şeye benzeyecek, yolunda gitmeyen şeyler düzelecek. Fırlayıp çıkmış bir yayı takması, bir contayı değiştirmesi, yere düşen küçük bir rondelayı bir cımbız ile alıp yerine yerleştirmesi gerekiyor.

Cımbız yoksa serçeparmağının uzun tırnağıyla da olabilir.

Rıfat Sevgilisine Sesleniyor

Sevgilisi Rıfat'ı terk edeli aylar olmuş, Rıfat hâlâ sevgilisiymiş gibi konuşuyor ve konuşmasındaki dokunaklı ton da bu zaman farkından ileri geliyor:

"Ben senin koruyucunum sevgilim. Ben senin gözlerini ufka dikmiş gözcünüm. Belli belirsiz bir toz bulutu gördüğümde ya da bir gölgenin uzayıp kısalarak yer değiştirdiğini; atların nallarıyla toprağı sarstığını hissettiğimde, düşmanların yaklaştığını, tehlikenin yakın olduğunu haber veririm sana, çünkü çok zor kurduk biz seninle dünyamızı. Ama morsalkımların açtığını da haber verebilirim, mandalinanın çıktığını ve Reha Erdem'in yeni filminin sinemalara geldiğini de. Hemen iki bilet alalım. Sayımız hızla azalıyor sevgilim."

Güzel Bir Gün Uyuma Arzusu Verir

"Güzel bir gün neden uyuma arzusu verir?" diye sormuştu Portekizli şair. Rıfat bu sorunun kendisine sorulduğunu düşündü. Biraz zaman kazanmak için sağına soluna baktı, eliyle kendisini gösterdi, "Ben mi?" diye sordu, "Bana mı soruyorsunuz?"

Söyleyeceklerini kafasında toparladıktan sonra gür bir ses ile konuşmaya başladı:

"Güzel bir gün neden uyuma arzusu verir, biliyorum ben. Öğrendim... Buraya, bu güzel güne, bir hikâyenin yavaş yavaş mayalanarak köpürdüğü bu güzel güne, hayatın yağmurdan ve rüzgârdan atlarıyla içimize içimize koştuğu bu güzel güne, geniş bir ailenin genç yaşlı bütün kadınlarının birbirlerinin memelerinin nasıl göründüğünü merak ettikleri için bir odaya doluşup neşeyle soyundukları bu güzel güne, bir şarkının polislerin coplarından tekmelerinden kurtularak bölük pörçük de olsa kulağımıza ulaştığı bu güzel güne, sevgilimizin bize sarılmadan önce dünyanın bütün muhtaçlarına sarılıp öyle geldiği bu güzel güne, saatlerin dakikaların söylediklerine karşı çıkarak, hatıraların arenasında dö-

vüşerek, insanlık tarihinin enkazından her nasılsa sağ çıkarak vardım ben. Şimdi gerçekten de uyumak istiyorum. Yorulduğum ya da uzun bir mücadelenin sonunda güzel bir şeye kavuşmanın huzurunu hissettiğim için değil. Güzel günün, güzel şeylerin geçici olduğunu unutmak için uyumak istiyorum. Geçicilik duygusunun insanı hep hazır olda tutan despotluğundan kaçmak için uyumak istiyorum. Böylece güzelliğin daha da küçük daha da geçici bir parçasına razı olarak uykuya dalıyorum. Uyandığımda gün bitmiş oluyor, hayat azalarak sonsuza gidiyor, azalarak sonsuza gidiyor, azalarak sonsuza, azalarak..."

Sessiz Telefonlar

Rıfat'a sessiz telefonlar geliyor.

Bir öğleden sonra telefon çalıyor, Rıfat ahizeyi kaldırdığında, belli belirsiz bir uğultudan başka bir şey duyamıyor. "Efendim?" diyor Rıfat, "Buyurun? Alo?" Cevap alamıyor, sevgilisi arayıp sessiz kalmış olabilir, diye heyecanlanıyor. Ama sonra arayanın *trene binerken pabuçlarını çıkaran küçük kız* olduğunu anlayıveriyor, hani şu Afyon Garı'ndaki.

Başka bir gün Rıfat tam evden çıkacakken telefon çalıyor. Yine ses yok. Bu kez arayan *Ahmet Abi'ye uzaktan uzaktan domates peynir kesen kadın*. "Alo, buyurun?" diyor Rıfat. Ses yok!

Arkadaşlarını yemeğe çağırdığı bir akşam, telefon çalıyor. Arkadaşları masada gürültüyle konuşmayı sürdürürken Rıfat, telefonun diğer ucunda *anasız bir tayın akşamın dinginliğini otladığını* duyuyor, coşkun ve hüzünlü. Yine de âdet yerini bulsun diye "Alo! Alo!" diye sesleniyor. Arkadaşları susup ona bakıyor, "Kapattı!" diyor Rıfat, nasıl açıklayacak, "Yanlış numara herhalde."

Ertesi günü Rıfat telefon bekleyerek geçiriyor ama kim-

se aramıyor. Sonraki günler de arayan olmuyor. Neden bekliyorum ki, diye soruyor kendi kendine Rıfat. Telefonu alıyor, rastgele bir numara çeviriyor. Telefon çalıyor, açılıyor, Rıfat susuyor.

"Efendim?" diyor telefonun diğer ucundaki ses, "Kimsiniz?" diye soruyor. Cevap alamıyor ama hemen anlıyor arayanın *beylik yıldızlarıyla kadifeden yastığında yatmaktansa gölün sularına dökülen gece* olduğunu, çünkü edebiyat eleştirmenlerinin hep belirttiği gibi, hiçbir şey söylemeye çalışmamaktan doğuyor şiir.

Şiirli Mücadele

Rıfat ve arkadaşları devletin vatandaşlarına uyguladığı şiddete direnmek için bir silahlı örgüt kurmaya karar verdi. Meşru müdafaa, diye yazsın tarihçiler.

Bir akşam, kitapçı kapandıktan sonra, kapıyı içeriden kilitleyip, karanlıkta kitapların arasında toplandılar. İlk sözü alan doğrudan konuya girdi: Silahlı bir örgüt kurmak için silahlarının olması gerekiyordu. En azından bir tane.

Sonra romantik biri fısıltıyla bir şiirin son dizesini okudu: "Başka bir devlet başka bir keder, silahımı geri ver, silahımı geri ver!"

Bir süre, silah bulmak için onaylamadıkları ilişkilerin içine girip girmemeyi tartıştılar. Iki taraflı çalışan silah tüccarları, bir kolu devletin omzunda olan mafya, biraz kazısan altından koyu bir milliyetçiliğin çıkacağı kesin olan soyguncu çeteler... Buralardan mı bulacaklardı silahı?

Fısıltılar yavaş yavaş denetimsiz seslere dönüşürken Rıfat, "Askerlikten ayrılan İkinci Yenici bir şair bulmamız lazım," dedi. "O bize beylik tabancasını verir." Bir sessizlik oldu. Sonra orada, karanlığın ve kitapların ortasında, asıl yapmaları gerekenin İkinci Yeni'yi yeniden kurmak olduğuna karar verdiler. Dağılmadılar.

Rıfat, Büyük Yönetmen

Rıfat'ın işleri pek de iyi gitmiyor. Bazı günler, lise ve üniversite sınavları için test kitapları soran şaşkın öğrenciler ile çocuklarına ve kendilerine dair umutları tükenmek üzere olan veliler dışında hiç müşteri gelmiyor.

Rıfat'ın önünde iki seçenek var: Ya test kitapları satmaya başlayacak ya da bir film çekip ünlü bir yönetmen olacak.

Rıfat, kolay olanı seçiyor ve yıllar sonra çocukluğunun geçtiği dağ köyüne dönen bir yazarın başından geçenleri anlatan bir film çekmek için kollarını sıvıyor. Profesyonel oyuncuların yanı sıra yöre halkından amatör oyuncular ile çalışmak istiyor. Özellikle yazarın babası rolü için. "Öyle mi," diye atılıyor köylüler, "Castro bu rol için biçilmiş kaftan!"

Rıfat ile yetmişine merdiven dayamış Castro köyün kahvesinde tanışıyor. Ona Castro diyorlar ama bana kalırsa Ritsos demeliler, diye düşünüyor Rıfat. Böylesi hem ağarmış saçına sakalına hem de buraların unutturulmaya çalışılan Rum geçmişine daha uygun. Castro gerçekten de Yannis Ritsos'a çok benziyor.

Ona solcu olduğu için Castro adını takmışlar. Küçük bir derenin iki yanına dağılmış evlere, bir köşesinde muhtarın masasının bulunduğu kahveye, ormanın üzerini örttüğü bu

küçük insan topluluğuna bakarak, burada solcu olmak nasıl bir şey acaba diye düşünüyor Rıfat.

Castro, kendisini dinleyecek birini bulmaktan hoşnut, "Burada her şeyden çok az var ama olanı da elimizden almaya çalışıyorlar," diyor. Güncel meselelere dair söylev çekmeye başlıyor. Küresel ekonomik güçlerin bu küçük dağ köyüne bile dişini geçirmeye çalıştığını, barajların, altın madenlerinin yol açtığı tahribatı anlatıyor. Sert, kendini dinlettiren bir tarzı var. Amerika'ya kafa tutmuş Fidel Castro'nun gölgesi, bu küçük köyde 1960'lardan bu yana dolanıyor. Aksayarak da olsa dolanıyor.

Konuşması bitince, "Ne filmi bu?" diye soruyor Castro, "Memlekete bir yararı var mı bari?"

Rıfat, filmin konusunu kısaca anlatıyor. Biraz onun hoşuna gidecek şekilde bazı şeyleri öne çıkarıyor. Başroldeki yazarın solculuğunu mesela. Senaryoyu yazarken düşündüğü ama senaryoda olmayan şeyler.

Ertesi gün buluşmak üzere ayrılıyorlar. Castro'nun kahveden çıkışını, birkaç basamağı aksayarak indikten sonra istiflenmiş kütüklerin ardında kayboluşunu izliyor Rıfat. Saçları nasıl da gür, diye düşünüyor, nasıl da beyaz.

Kahvedekiler Rıfat'a, Castro'nun Köy Enstitüleri'nde okutulan dersleri ezbere bildiğini söylüyor.

"Castro, Köy Enstitülü mü?" diye soruyor Rıfat.

"Hayır hocam, Castro gençliğinde tesisatçıydı," diyorlar. Yönetmene "hocam" diye hitap edildiğini hemen öğrenmişler. Yıllar önce, bölgenin yakınlarında bir zamanlar köy enstitüsü olan binanın su tesisatını yenileme işini almış Castro. Binanın içinde masalar, sıralar, karatahtalar, tabelalar, afişler hâlâ olduğu gibi duruyormuş. Castro masalardan birinin çekmecesinde bir ders programı bulmuş. Enstitü döneminde okutulan derslerin isimlerini ezberlemiş. Kahvedekiler hayranlıkla anlatıyor, belli seviyorlar ve önemsiyorlar Cast-

ro'yu. "Düşünebiliyor musun?" diyorlar "Bütün dersleri ezbere sıralıyor!"

Rıfat, ertesi gün erkenden yönetmen yardımcısıyla birlikte Castro'yu almaya gidiyor. Demir çubukları paslanmış bahçe kapısını itiyorlar. Yabani otların nerede bitip bostanın nerede başladığı belli olmayan araziye giriyorlar. Engebeli deli dolu yeşillik. Castro beş dönüm olduğunu söylemişti. Dere tarafındaki birkaç ağacın altında ahşap bir kulübe var ama hiçbir hayat belirtisi yok. Rıfat ve yardımcısı etrafa bakınıyorlar, sonra kulübeye yaklaşıp "Castro Abi!" diye sesleniyorlar. Ardından bir kez daha. Az sonra tahta kapı yalpalanarak açılıyor. Castro üzerinde beyaz fanilası, dışarı çıkıyor. Yüzünün kırmızısı sakalıyla kesintiye uğrayıp boynunda ve göğsünde devam ediyor.

"Gün ağarırken bostanı suladım," diyor "sonra da vurdum kafayı uyudum." Sanki kafasıyla, uykuyla ve gün ile bir alıp veremediği varmış gibi konuşuyor.

"Seni almaya geldik!" diyor Rıfat.

Castro, "İyi ettiniz," diye cevaplıyor ters ters.

Yolda Rıfat ona tekrar oynayacağı rolü anlatıyor. Rahat olmasını söylüyor, "Şimdi benim ile nasıl konuşuyorsan öyle konuş," diyor. Castro, pek Rıfat'ı dinliyormuş gibi görünmüyor, dışarıyı, çok iyi bildiği manzarayı seyrediyor. Otomobilden inerken kasketini takıyor ve sadece söyleneni yapan uslu bir çocuğa dönüşüyor.

Rıfat onu oyuncular ile tanıştırıyor, "İşte sözünü ettiğim Castro Abimiz!"

Ekiptekiler yağmur yağacak diye korkuyor. Castro gergin, elleri kolları vücuduna yapışık, bir kukla gibi hareket ediyor, "Yağmaz daha!" diyor. Güneş buluttan çıkınca sahneyi çekmeye başlıyorlar.

Castro lafını söylerken kameraya bakıyor. "Kestik!" diyor Rıfat. "Kameraya baktın Castro Abi! Kameraya bakma!"

"Bakmadım!" diyor Castro.

Bu arada güneş buluta giriyor, çıkmasını bekliyorlar. Ikinci çekimde de Castro kameraya bakıyor.

"Kestik!" diye bağırıyor Rıfat. Koca adamı azarlıyor: "Castro kameraya bakıyorsun!"

Castro yine kabul etmiyor. Sonra güneş yine buluta giriyor, yine çıkmasını bekliyorlar. Rıfat, beklerken utancından Castro'ya bakamıyor, gözlerini kaçırıyor. Ona, köyün bilgesine bağırdığı için utanıyor. Nereden girdim şu sinema işine, diye düşünüyor, çoktan bin pişman.

Dikdörtgen

Rıfat'ın yeğeni Ali yatılı okulda okuyor. Rıfat onu gece kalabalık bir yatakhanede, koridordan gelen ışığın kirli, soğuk dikdörtgeni içinde uyurken hayal ediyor. Ali sağına soluna dönüyor, sığ bir uykunun batağında sayıklıyor, rüyaların ormanında ağaçlar ile birlikte koşuyor ama hep o dikdörtgenin içinde kalıyor ve Rıfat'a öyle geliyor ki, ömrü boyunca da orada kalacak, oradan çıkamayacak. Çünkü hepimiz ışık diye lütfettikleri kirli, soğuk bir dikdörtgenin içinde yaşıyoruz.

Bazı hafta sonları Ali, Rıfat'ın yanına evci çıkıyor. Cumartesiyi kitapçıda, pazarı evde geçiriyorlar. Tıpkı Rıfat'ın çocukken babasıyla yaptığı gibi, salondaki yemek masasının kanatlarını açıp dayı yeğen masa tenisi oynuyorlar. Top masanın kaplamasının kabardığı yerlere geldiğinde ya hiç zıplamıyor ya da beklenmedik yönlere doğru aşırı zıplıyor. Ali böyle zamanlarda bildiği her şeyi unutmuş gibi elinde raketiyle kalakalıyor. Rıfat onun bu hallerini, bu duraklama anlarını seviyor. Yeğeni ve insanlık adına umut ile doluyor: Ancak biraz durduğumuzda ve bildiğimiz her şeyi unuttuğumuzda o kirli, soğuk dikdörtgenden çıkabileceğimizi düşünüyor.

Alıntıların Gücü Adına

Halbuki Rıfat'ın mevsimler ile ilgilenmesi gerek, onların yağmurunu güneşini ihmal etmemesi gerek. Sağlığına dikkat etmesi gerek Rıfat'ın, göbeğini eritmesi gerek. Nick Cave geldiğinde kırmasın diye kapıyı hep açık tutması gerek ya da en doğrusu bazı şarkıların kapıları pencereleri kırdığını ikna edici bir kesinlik ile bütün dünyaya anlatması gerek. Isının ve sıcaklığın ne olduğunu bilmeyen, ikisini birbiriyle karıştıran çevirmenlere, yazarlara mektuplar yazması gerek. Yannis Ritsos'un *Dikkatli Ariostos* kitabını yeniden basmaları için yayınevlerine ısrar etmesi gerek. Zeki Demirkubuz ile Nuri Bilge Ceylan'ı dünyası küçük kadınlardan uzak tutması, buna epey bir zaman ayırması gerek. Charlie Chaplin gibi dans etmeyi öğrenmesi gerek. Okuyucularını duygulandırmak dışında edebi bir amacı olmayan ve ikide bir veciz sözler yumurtlayan günümüz müelliflerini sürekli uyarması gerek. Zamanın geçişine üzülmesi gerek. Sevgilisiyle balkonda bira içip aşk, yaşlılık, Roy Andersson'un filmleri ve Ahmet Hamdi Tanpınar üzerine konuşması gerek. Oysa Tanpınar diyor ki: "Türkiye evlatlarına kendisinden başka bir şeyle meşgul olmak imkânını vermiyor."

Dayanışma

O sabah keder yine iş başındaydı: Rıfat'ı birkaç hamlede sildi, yok etti. Rıfat bu halde kitapçıyı açmak istemedi. Sokaklarda ne yapacağını bilmeden dolaştı. Küçük bir parkta iki liseli çocuğun pankart hazırladığını görünce durup onları izledi. Çocuklar büyük, beyaz bir bezi yere yaymış, sloganlarını yazıyorlardı. Neşeli ve heyecanlıydılar. Rıfat ne yazdıklarına baktı: SAVAŞTA BARIŞTA KAPİTALİZM ÖLDÜRÜR.

Yaşamak kederinin silip görünmez kıldığı bir adam olarak Rıfat'a bu açık sözlülük iyi geldi. Çocuklar ile birlikte miting alanına yürüdü.

Iki liseli pankartı açtıklarında, ortalarında hiçlikten geliyormuşçasına yavaş yavaş beliren iriyarı adamı yadırgamadılar, işte biri daha katıldı aramıza, dediler. Iki kişiydik şimdi üç olduk.

Sevgiliden Gelen Mektup

Rıfat, terk edip giden sevgilisinden günlerce, aylarca mektup bekledi. Pişmanlık mektubu değil. Belki bir açıklama, belki de küçük bir ümit...

Ama mektup gelmedi. Rıfat beklemekten usanınca, oturup mektubu kendisi yazdı.

Mektup çizgili açık sarı renkli kâğıtlara okunaklı bir el yazısıyla yazılmıştı, üç sayfaydı. Kitapçı dükkânının yakınındaki bir postaneden yollanmıştı. Bir Malcolm Lowry alıntısıyla başlıyordu:

"Kurban, celladını bir daha gözüne görünmeyeceğine nasıl ikna edebilir ki?"

Rıfat'ın içini bir sevinç dalgası kapladı: Hiç kuşkusuz kurban kendisi, cellat da sevgilisiydi ve bu metafor sevgilisinin ayrılığın ne anlama geldiğini çok iyi kavradığını gösteriyordu. Işte açıkça, "Terk ettim ama seni bir türlü aklımdan çıkaramıyorum," diyordu. Üstelik *Yanardağın Altında* romanını ona Rıfat hediye etmişti, ortak bir geçmişi anıştırarak mektuba başlamak "Seni hâlâ seviyorum!" demek değil de neydi?

Ardından sitem dolu satırlar geliyordu, Rıfat'ın biraz canı yandı. "Gerçek bir şey ile karşılaştığında tuzla buz oluyorsun," diyordu ona sevgilisi. "Hayal dünyası kırılgandır ve senin kırılganlığın beni çok yordu."

İkinci sayfanın başında Rıfat'ın kişiliğine dair ağır eleştiriler vardı. Bunlar sevgilisinin daha önce de söylediği şeylerdi. Yine de, sanki iyice bellesin diye düzyazının bütün olanakları kullanılarak, derli toplu bir biçimde ifade edilmiş bu eleştirileri okuduğunda Rıfat'ın gözleri doldu. Etkilendiğime göre, diye düşündü, yazılanlarda gerçeklik payı var. Koca adam "Neden böyleyim ben!" diye ağlamaya başladı.

Son sayfa daha yumuşak bir tonda, "ne güzel şeyler yaşadık ve daha ne güzel şeyler yaşayabilirdik" makamında yazılmıştı. Sanki her cümlenin başında bir "Ah!" nidası vardı.

"Seninle konuşa konuşa sevişe sevişe öyle bir yere ulaşmıştık ki, sağımıza dönsek dünya solumuza dönsek aşktı!"

Mektubun son cümlesini yazmadan önce Rıfat'a kendisine iyi bakmasını söylüyordu sevgilisi. "Biliyorum," diyordu, "Yine kitaplara gömüleceksin, sayfalarında ikimize rastlama ihtimalinin peşinden giderek deli gibi kitap okuyacaksın ve bu sana iyi gelecek. Senin iyi olduğunu bilmek bana yeter. Beni merak etme."

Ve son cümle: "Hatırlıyor musun, bir ilişkiye girerken insanın ille de bir vaatte bulunması gerekiyorsa bu, çelişkisiz olacağım değil, kendim gibi olacağım vaadi olmalı, demiştin. Ben ne çelişkisiz olmak, ne de kendim gibi olmak istedim, ben senin olmak istedim Rıfat."

Rıfat, bu cümleyi yazarken sevgilisinin ağlamaya başladığını düşündü: Mektubu sonlandıran imza gözyaşlarıyla bulanıklaşmış bir mesafeden, titrek bir el ile atılmıştı, tanınmayacak haldeydi.

Rıfat ve İroni

Her ironi bir hayal kırıklığını gizler, diye düşünüyor Rıfat. Koşup da yetişememeyi, uzanıp da tutamamayı gizler. Bacakları kendilerine yetmediği için kanat çıkarmak zorunda kalan atların çaresizliğini gizler. Her ironi bir hayal kırıklığının üzerini örter, diye düşünüyor Rıfat. Issız, soğuk yatağına girip yorganı üzerine çekiyor.

Yorganın altından, kafesinin kapısı açıldığı için korkuya kapılan bir adamın yayvan bir tepeyi andıran göbeği belli oluyor.

Cassandra Wilson, *Blue Skies*

Bazen dükkâna gelen bir müşteri çalan müziği çok beğeniyor. Rıfat, onun kitapların arasında dans eder gibi dolaştığını ya da hareketlerinin büyülenmiş gibi yavaşladığını, hatta neredeyse hareket etmeden durduğunu görebiliyor. Hiçbir açıklama gerektirmeyen, bütün açıklamaları gereksiz kılan bir mutluluk. Sonra bu ikisi, Rıfat ile müşteri, kendilerini yan yana camdan dışarı bakarken buluyorlar; kitapların ve müziğin içinden dışarıya, erken inen kış akşamının kalabalığına bakıyorlar. Ikisinin zihninde de limandan ayrılan gemi imgesi beliriyor, imge öyle güçlü ki dışarıdaki insanlara ağırbaşlı bir biçimde el sallamaya başlıyor, bir yandan da "Hoşça kalın, hoşça kalın!" diye mırıldanıyorlar, "Varınca ararız!" Hakkı, kedilik içgüdüleriyle bir olağanüstülük seziyor, ne olduğunu anlamak için başını kaldırıyor. Geriniyor ve tek hamlede küpeşteye sıçrıyor. Karanlık, derin sulara ve şehrin uzakta kalan ışıklarına ürpererek bakıyor. Kedi ne de olsa, tüyleri var, ürperir.

Kadersiz ve Şişman

Rıfat, artık elli yaşında ya, bir oğlu olduğunu hayal ediyor. Ona Oktay adını koyacak, baba oğul bir şairin adını yaşatacaklar. Bir gram uyku uyumadan geçen geceleri, gazını çıkarmayı, altını değiştirmeyi, Oktay'ın annesiyle tartışmaları, yuvaya yazdırmayı falan bir çırpıda geçiyor. Çocuk bu, çabuk büyüyor, okumayı yazmayı söküyor, birlikte kitap okuyorlar, uzun bir tren yolculuğuna çıkıyorlar, ona yüzmeyi ve babasına hayran olmayı öğretiyor.

Oktay ortaokuldayken Rıfat, bir yönetmen arkadaşından oğlunu filminde oynatmasını rica ediyor. Küçük bir rol. Sonra elbette daha büyük roller gelecek. Oktay sinema dünyasına girecek, birbirinden farklı rolleri büyük bir başarıyla canlandıracak. Ona "insanımızın acımasız aynası" diyecekler. Yurtiçinde ve yurtdışında sayısız ödül alacak. Işte böylesine büyük bir başarının ilk basamağı olan bu küçük rolde Oktay kırtasiyecide çalışan bir çocuğu canlandırıyor. Başroldeki adamın kimliğinin fotokopisini çekiyor. Rıfat'a göre bayağı başarılı. Yönetmen, mükemmeli aradığından sahneyi altı kez tekrarlıyor. Oktay, daha ilk rolünde bir profesyonel

gibi, hepsinde aynı özenle oynuyor. Özellikle fotokopi ücretini müşterisinin yüzüne bakmadan, umursamazca söyleyişi harika. Yönetmen de Rıfat'a oğlunu övüyor. "Bu çocuğun önü açık!" diyor.

Rıfat sabırsızlıkla filmin gösterime girmesini bekliyor, günler geçmek bilmiyor. Arada sırada yönetmeni arayıp filmin hangi aşamada olduğunu soruyor. Oğlu Oktay ise çoktan unutmuş filmi, kendi dünyasında. Bir pazar günü telefon çalıyor. Arayan yönetmen. Nihayet, diye düşünüyor Rıfat. Yönetmen hal hatır soruyor, sonra film ile ilgili bilgiler veriyor. Bir sürü gereksiz ayrıntı... Belli, söylemek istediği başka bir şey var. Sonunda baklayı ağzından çıkarıyor: Oktay'ın oynadığı sahneyi kurguda çıkardıklarını söylüyor. "Filmin orasında bir sarkma vardı," diyor, "birkaç sahneyi çıkarınca rahatladı."

Rıfat, sanatsever biri sonuçta, anlayışla karşılıyor. "Sinemada ritim çok önemli," diyor. En kısa zamanda buluşup bir rakı içmek üzere sözleşiyorlar.

Hüsran! Film gösterime girdiğinde Rıfat mümkün değil seyredemez artık. Oktay kurstan eve gelince ona kötü haberi nasıl söyleyeceğini düşünüyor. Gözü saatte. Oğlunun gelmesine yakın tost yapıyor, portakal suyu sıkıyor. Oktay eve girdiğinde her zamanki gibi ayakkabılarından birini bir tarafa ötekini bir tarafa atıyor. Çantasını kapının kenarına bırakıveriyor. Hemen mutfağa girip tostunu saldırırcasına yemeye başlıyor. Rıfat, oynadığı sahnenin çıkarıldığından habersiz oğluna bakıyor: Dünya umurunda değil çocuğun, gelecek, parlak sinema kariyeri, hiçbir şey umurunda değil. Bu aldırmazlık Rıfat'ı önce sinirlendiriyor, hemen sonra içi kararıyor. Oğlunun da kendisi gibi kadersiz ve şişman olacağını düşünüyor, başarısız ve şişman.

Büyümeyen Erkekler

Günlük hayatta, sinemada ve edebiyatta sıkça rastladığımız için şikâyet edilen, eleştiri konusu olan şu büyümeyen erkekler meselesi üzerine Rıfat da söz alma ihtiyacı duydu.

"Biz erkeklerin büyüyemediğini söylüyorsunuz!" diyerek doğrudan konuya girdi. "Erkek ya da kadın, insanların büyüdüğüne inanmak için, öncelikle, çocukluğumuzda ve gençliğimizde çabucak geçip gitsin istediğimiz bütün o anlamsız, boş pazar akşamlarının yan yana üst üste gelip, çamaşır deterjanı ve ütü kokmayan, sesinde bir futbol maçı hayhuyu barındırmayan yekpare bir insan bina edeceğine inanmak gerek. Buna inanıyor musunuz?"

Sessizlik...

"Bu ülkede pazar akşamlarının bir araya gelip, bırakın yetişkin bir insanı, herhangi bir şey meydana getirebileceğine inanıyor musunuz? Getirse getirse bir yenilgi meydana getirir, bir yıkıntı meydana getirir."

Sessizlik...

"Çünkü geçmiş bir insanı kuran değil, yıkan şeydir. Daha

doğrusu bir yandan kurarken bir yandan yıkar. Hep bir savaş hali... Kapısız penceresiz binalar, devrilmiş sokak lambaları, yerlerinden fırlamış kaldırım taşları, bir enkaz olarak insan hayatı. Evet, büyüyemedik ama çocuk da kalamadık. Bir enkazız yalnızca."

Alkışlar ve yuh sesleri...

Rıfat ve Şiir

Kanser vakalarını azaltmak için günümüz şairine bazı yasaklar getirilmesi ve bunun doğal sonucu olarak da bazı ödevler yüklenmesi gerekiyor.

Tabii bu iş, İkinci Yeni'nin yeniden kurulmasıyla uğraştığı bilinen Rıfat'a düşüyor.

Rıfat, yasakların ve ödevlerin yaratıcılığı artıracağına dair şu yaygın iyimser düşünceyi benimseyerek kollarını sıvıyor, şairlerin pervasızca kendilerinden söz etmelerini, birinci tekil şahıs kullanarak dizeler yazmalarını hemen yasaklıyor. "Söz edilecek bir 'ben' kaldı mı?" diye soruyor şairlere. "Dayatılacak bir ben yoksa söz edilecek bir ben de yoktur. Hanginiz kanserleşen bir ego olarak değil de, sıradan, alçakgönüllü bir varoluş olarak kendinizi dayatabilirsiniz? Modern şiir şairin kendisini dayatmasıyla ortaya çıktı ama günümüzde bu eylemi sadece iktidar budalası siyasetçilere özgülüyoruz."

"Yine de," diyor Rıfat, "incelemeniz için kendinden söz etmesine izin verilebilecek şairlerin bir listesini yaptım. Listenin tamamının bu dünyadan çoktan göçmüş gitmiş şairlerden oluştuğunu söylememe gerek yok."

Rıfat ardından şairlere bir market alışveriş listesini şiire dönüştürme ödevi veriyor. "Hem böylece," diyor, "alışveriş listesi yazsa okuruz, biçimdeki kof okuyucu övgülerinin de içini doldurmuş olursunuz. Zira şairlere hayranlık duyan, onların dizeleri üzerinden duyarlılık sahibi olmaya çalışan okurlar da mücadele edilmesi gereken bir başka kanser vakası."

Canavar

Rıfat'ın annesi evde, babası huzurevinde. Böyle olması gerekti, çünkü yaşlı adam bir süredir Rıfat'ın kendi oğlu olmadığını, annesinin onu başkasından peydahladığını ileri sürüyordu. Belleğini bu iddiasını kanıtlamak için seferber etmişti. Ağzından tükürükler saçarak elli bir yıl öncesine ait zehirli bir hikâye anlatıyordu. Her şey kendisi bir iş için şehir dışına çıktığı "o iki günde" olmuştu.

Rıfat önceleri babasıyla birbirlerini anlayacaklarına inanarak konuşuyordu. Babasını sağlam kanıtlar ve akıl yürütmeler ile bu can sıkıcı fikirden uzaklaştıracağını umuyordu. Mümkün olmadı. Rıfat, aklın düz yolundan ayrılmamaya çalışırken sinirlenmeye, öfke nöbetleri geçirmeye başladı. İş, babayla oğulun birbirini DNA testi yapmak ile tehdit etmesine kadar vardı.

Rıfat sonunda babasının ulaşılmaz bir zihin durumunda olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Onu hiç olmazsa annesinden uzak tutmak gerekiyordu. Zavallı kadın "o iki günde" olanları dinlemeye artık dayanamıyordu. Rıfat, türlü yalanlara başvurarak babasını bir huzurevine yatırdı.

Yaşlı adam başlangıçta pek şikâyetçi olmasa da biraz zaman geçince yaygarayı kopardı. Rıfat'ın, kendisini huzurevinden, bunakların arasından çıkarmasını istiyordu, evine dönecekti. Bütün yalvarmalarına yakarmalarına rağmen oğlunun oralı olmadığını gördüğü bir gün, "Sen nasıl bir oğulsun böyle, babana karşı hiç mi merhamet yok içinde?" diye acı acı sitem etti.

"Senin oğlun değilim ki ben!" dedi Rıfat, biraz acımasız davranmaya hakkı olduğunu düşündü. "Ben senin oğlun değilim, biliyorsun elli bir yıl önce sen iş gezisine gittiğinde..."

Babası sözünü kesti: "İçimdeki canavarı oyalamak için onunla her gün her saat pingpong maçı yapıyorum."

"Pingpong maçı mı?" diye sorabildi Rıfat.

"Bazen top kayboluyor, maç duruyor," diye devam etti babası kendi kendine konuşur gibi. "Top kaybolduğu zamanlar oğlumsun!"

Aynalar

Çocukken Rıfat'ın gördüğünde nefesini tutup etrafını kolaçan ettikten sonra hızla ceplerine doldurduğu hayat, yaşlılığa doğru giderken ele gelmez, anlaşılmaz bir şeye dönüşmüş. Tecrübe bir işe yaramıyor, çünkü tecrübenin nereden neyi yansıtacağı belli olmayan sayısız parlak yüzeyi, artık eylemlerin ve düşüncelerin de yansılarını üretiyor, hatta duyguların bile.

Tecrübenin çokbilmiş aynalarının kararlı bir biçimde çoğaltttığı tek şey Rıfat'ın yaşlanmaya yüz tutmuş asık suratı. Rıfat bu berbat dünyada kazayla azıcık mutlu olsa, azıcık gülse, kim bilir neredeki, hangi kuytudaki uzak bir yansımasında dudağının ucu hafifçe yukarı kalkıyor, hepsi o.

Telefon

Telefon çaldı. "Alo, buyurun?" dedi Rıfat. Cevap alamadı. Yine o sessiz telefonlardan biri diye düşünürken hafif tarazlı bir kadın sesi duydu.

"Konuşmanızı dinledim."

"Konuşma?" diye sordu Rıfat, anlamamıştı.

"Geçmişin insanı hem var ettiğini hem de yok ettiğini söylerken haklıydınız. Ama sonra başvurduğunuz o enkaz benzetmesi, lafı dolandırmadan söyleyeceğim, hem çok beylikti hem de mağdur erkek edebiyatının bıktırıcı tekrarından başka bir şey değildi. Aynı acıklı duygusallık, aynı 'herkes sevsin beni' yakarışı... Sizden daha iyisini beklerdim. Sanırım bir kadın canınızı yakmış, siz de savunmaya geçmişsiniz. İnsan, kendimi savunayım derken kendine kolayca razı oluyor Rıfat Bey. "

Rıfat yutkundu. Kadının öyle hoş bir sesi vardı ki, onu dinlerken sanki vücuduna yıllar önce batan dikenler, kıymıklar tatlı tatlı sızlıyordu.

"Asıl mesele ne biliyor musunuz? Erkekler geçmişleriyle sevilmek istiyor, bu yüzden büyüyemiyorlar," diye devam

etti telefondaki meçhul kadın. "Kadınların ise sevilmek için bir tek şimdiki zamana ihtiyacı var. Onlar tam şimdi ve tam şimdiki halleriyle sevilmek istiyorlar. Bu kadar basit."

"Geçmişimiz ile sevilmek istediğimizi söylerken tam olarak neyi kastettiğinizi anlayayamadım," dedi Rıfat, kadını daha fazla konuşturmak istiyordu.

"Zor, kötü ya da sevgisiz geçen çocukluk günlerinizde vücudunuza batan dikenleri, kıymıkları öpe okşaya çıkaracak bir kadın düşlüyorsunuz, sevgiden anladığınız bu!"

"Ah, evet!" diye atıldı Rıfat, "Özellikle şu sol omzumdaki bilseniz ne kadar acıyor!"

Sıradan Bir Erkek

Kadınlar söz konusu olduğunda sorunun birden cevaba dönüştüğünü düşünüyor Rıfat. Yoksa cevap mı birden soruya dönüşüyordu?

Böylece Rıfat da sıradan bir erkek olmaktan ve kadınların anlaşılmazlığı üzerine o devasa külliyata sıradan bir katkıda bulunmaktan öteye gidemiyor.

Alıntıların Gücü Adına

"Gerçek şu ki, ahlaktan önce sevgiyi bulmalı insan. Yoksa ikisi de yok olup gidiyor." Rıfat, Albert Camus'nün bu sözünü okuduktan sonra gidip sebzeleri susuz pişiren bir tencere, yüksek emiş gücüne sahip bir elektrikli süpürge, güneş lekelerine iyi geldiği söylenen bir krem, penye bir eşofman takımı, bahçe mobilyası seti, ofis sandalyesi, seramik saksı, ankastre sıvı sabunluk, anti-bakteriyel halı, hasır çamaşır sepeti, kanepe kılıfı, servis kasesi, gizli rezistanslı su ısıtıcı, televizyon askı aparatı, katı meyve sıkacağı ve bir süreliğine insan olduğunu, Camus'nün dile getirdiği hakikat ile sarsılmış bir Rıfat olduğunu unutturacak başka şeyler satın aldı.

Işık ve Gölge

Cumartesi öğleden sonra, "Yeteri kadar zamanın varsa tanrıya ihtiyacın olmaz," dedi Rıfat.

Yeğeni Ali, okulda arkadaşlarıyla tanrı var mı yok mu tartışmasına girmiş, hafta sonu soluğu dayısının yanında almıştı. Rıfat onu gayet iyi anlıyordu, pazar akşamı okula sağlam kanıtlar ile dönmek istiyordu. Üniversitede felsefe okumuş, her gün binlerce kitabın ortasında saatlerini geçiren dayısı ona yardım etmeyecekti de kim edecekti? Ah şu yeniyetmeler, yol göstermek gerek onlara.

"Her şey zaman ile var oldu," dedi Rıfat. "Her şey yaklaşık on üç milyar yılda var oldu. Sana da bu kadar zaman verseler sen de yoktan bir evren var ederdin herhalde. Tabii sadece zaman yetmez, başlamak için muazzam bir enerjiye de ihtiyaç var ama şimdi bu konulara girmeyelim. Zaten dünyanın haline bakınca var etmesen belki daha iyi olur, demek geliyor içimden."

Ali dayısının asıl konuya dönmesini istiyordu: "Büyük Patlama kuramından söz ediyorsun, ama o kuram..."

Rıfat yeğeninin sözünü kesti: "Yeteri kadar zamanın ve

enerjin yoksa tanrıya ihtiyaç duyarsın. Şöyle de söyleyebiliriz: Eksik bir şey varsa tanrı da vardır, çünkü ona ihtiyaç duyarsın." Heyecanlanmıştı, ayağa fırlayıp koca gövdesiyle kitap raflarının arasında dolaşmaya başladı. Ali bazen onu gözden yitiriyordu, ama söylediklerini açıkça duyabiliyordu.

"Eksik bir şey kalmasın, kalmamalı! Başımızda bir tanrı istemiyorsak, eksiği bizim tamamlamamız, kendimizi geliştirmemiz lazım. Ne yapacağız, kitap okuyacağız, film seyredeceğiz, müzik dinleyeceğiz, merak edeceğiz, gezip göreceğiz, her şeye burnumuzu sokacağız, her şeyin daha iyisini arayacağız, daha iyi bir ülke, daha iyi bir insan, daha iyi bir eğitim, daha iyi bir hukuk, daha yüksek bir ahlak."

Rıfat bir an durdu, soluksuz kalmıştı, bir çocuğu yetiştirmek, hayata hazırlamak zordu. Ali şimdi onun bir rafın arkasında soluk alıp verirken inip kalkan göbeğini görebiliyordu.

"Ama kendini geliştirmek için bunlar yetmez. Hayatın bütün zevklerini de elinden geldiğince tatmaya çalışmalısın. Hayattan uzak durmamalısın, eksik bir şey kalmamalı."

"Zevk" sözcüğünü duyunca Ali'nin yüzünde hafif bir tebessüm belirdi.

"Eksik bir şey kalırsa, kendine değil başkasına güvenirsin, dışındaki bir varlığa yönelirsin, tanrıya örneğin. Tanrıya inanmak istiyorsan inan. Buna kimse karışamaz, kimsenin diyecek bir şeyi olamaz. Ama şunu unutma, bir eksiklikten doğan tanrı fikri daha baştan sakat bir fikirdir. Eksiklikten değil; bütünlükten, tamlıktan doğmalıdır tanrı fikri. Bardak dolsun diye değildir tanrı, bardak taşarsa tanrıya ulaşırız."

Rıfat, kafasını bir rafın arkasından çıkarıp yeğenine baktı. Güzel konuştuğunu, yeğenini etkilediğini hissediyordu, özellikle şu bardak metaforunu iyi bulmuştu. Yeğenini okulun yatakhanesinde, kendisini can kulağıyla dinleyen arka-

daşlarına "Bardak taşarsa tanrıya ulaşırız," derken hayal etti. Tatlı bir gurur duydu.

"Dayı," dedi Ali sıkıntıyla, "varlığın kendine yeterliliği savı bana da cazip geliyor. Ama adı üstünde bu bir sav, kanıtlanması gerekiyor. Bu savı ancak, yaşamımızın her anında kendimize yetersek, tanrı gibi aşkın bir varlığa ihtiyaç duymazsak, son nefesimize kadar bu biçimde yaşarsak kanıtlayabiliriz. Böylelikle tanrının varlığı ya da yokluğu sorununa pratikte bir çözüm bulmuş oluruz. Bununla yetinecek miyiz? Olabilir tabii. Ama insan sadece kendi eylemlerinden yola çıkarak bir tanrının varlığına ya da yokluğuna ikna olabilseydi, bu zamana dek zaten olurdu."

Rıfat ne diyeceğini bilemedi, duydukları onu sersemletmişti, tekrar rafın arkasına saklandı. Yeğeni konuşmayı sürdürdü: "Meseleye pozitivizm tarafından baktığımızda doğa bilimlerinin ulaştığı sonuçlara tanrının gölgesinin düşmesine engel olamıyoruz, teolog gibi baktığımızdaysa bu kez tanrının üzerine doğa bilimlerinin gölgesi düşüyor!"

Rıfat yerdeki gölgesine baktı, başını kaldırdığında yatakhanenin ranzaları arasına dizilmiş merakla ne diyeceğini bekleyen arkadaşlarını gördü. "Meseleye pozitivizm tarafından baktığımızda," dedi onlara, "bilimin ulaştığı sonuçlara tanrının gölgesinin düşmesine engel olamıyoruz."

Trajediye İki Kurban

"Hanım öldükten sonra benim için köyde ne diyorlar biliyor musun?" diye sordu Castro. "Eskiden ne güzel hanımı ona turşu kurardı, şimdi kocamış adam bakkaldan hazır turşu alıyor, diyorlar." Gözlerini Rıfat'a dikti. "Küçük kavanozlarda hazır turşular... Bu da benim trajedim."

Rıfat, ne diyeceğini bilemedi, şaşkındı: Castro'nun kitapçıda ne işi vardı?

"Ama ben sana bunu söylemeye gelmedim," dedi Castro. Sustu. Ne söyleyeceğini unutmuştu. Kitapları incelemeye başladı. Rıfat ona bakarken, hatıraların kötü olduğunu hayatın önünü tıkadığını düşündü. Castro bakışlarını kitaplardan ayırmadan "Hah, ben de tam bunu söyleyecektim işte!" dedi. "Hatıralar kötüdür, hayatın önünü tıkar. Ama bak hayaller iyidir." İşaretparmağını kır saçlı kafasına dayadı. "Önce burayı, sonra da hayatın önünü açar. Sen zaten hayalci birine benziyorsun. Senin için sorun yok. Aslında galiba ben bunları kendime söylüyorum."

Rıfat bir şey söylemedi. Castro'yu hatırlıyor muydu, yoksa hayal mi ediyordu, bilmiyordu. Bu da onun tra...

"Evet!" dedi Castro, "Bu da senin trajedin."

Çocukluğun İcadı, İlk Deneme

Rıfat bir süredir çocukluğunu icat etmeye uğraşıyor. İlk denemesi epey başarılı. Buna göre Rıfat, sırtını büyük bir ormana dayamış tek katlı bir köy evinde doğuyor. Çocukluğu bu köyde geçiyor. Evlerinin biraz aşağısında bir dere var. Çağıltısı hiç dinmiyor. Dere: Hep gidiyor ama hep orada. Tam Rıfat'a göre, yani hep gitmek ama hep aynı yerde kalmak. Rıfat dereyi tutkuyla seviyor, dereye özeniyor. Ona benzeyip benzemediğini görmek için boyu yettiği günden beri aynada kendine bakıyor. Saçını derenin akış yönünde tarıyor, bakışlarına küçük girdaplar yerleştirmeye çalışıyor. Sonra başı dönüyor, aynadan uzaklaşıyor.

Derenin nereden, nasıl doğduğunu görmek için bağların bahçelerin ortasından, ormanın kıyısından saatlerce yürüyor, tepeleri tırmanıyor, kayalarda sekiyor. Derenin doğduğu yere ulaşınca, bir taşa oturup suyun yeryüzüne çıkışını seyrediyor, çocukça bir hüzün duyuyor. Az önce taşın toprağın kaygan, karanlık dilini konuşurken şimdi aydınlıkta, gözlerini kırpıştıran, durmadan dudaklarını yalayan bir bebek gibi mırıldanıyor su. Aşağıya, köye doğru akarken, bulduğu kuytularda birikiyor ve üzerine eğilen canlıların yüzünü yansıtıyor.

Rıfat da o günden sonra kuytularda, tenhalarda birikiyor; kendisine yaklaşan insanların imgelerini pırıl pırıl bir biçimde onlara geri vermek için sakin, durgun ve kıpırtısız olmaya çabalıyor.

Manifaturacı

Bazı insanlar manifaturacı oluyor ve kırk beş yıl boyunca aynı dükkâna gidip geliyorlar, sonunda da koyu renkli ceketlerinin yenine ya da pantolonlarının paçasına açık renkli bir iplik parçası yapışıp kalıyor. Bu kadar.

Hayır, bu kadar değil. Bir de rüya var.

Manifaturacı güneşli, sakin bir günde, yüksek bir yerden, belki bir tepeden ya da bir binanın en üst katından şehri seyrediyor. Her şey olması gerektiği gibi. Az sonra ufukta bir uçak belirecek. Işte beliriyor, orada! Bir yolcu uçağı. Yaklaşıyor. Şehrin üzerinde hafifçe yön değiştirerek alçalıyor, havaalanına doğru. Her şey olması gerektiği gibi. Öyle ama uçakta bir tuhaflık var! Ne olduğu tam belli değil. Bir tuhaflık var ve uçak birden alçalmaya başlıyor. Düşüyor mu yoksa? Öncekiler gibi, öncekiler gibi! Evet, evet, düşüyor. Burun üstü, döne döne korkunç bir hızla düşüyor. Çakılacak, yere çakılacak! Uçak yüksek binaların ardında kayboluyor. Müthiş bir sessizlik. Hemen sonra da binaların ardından koyu bir duman yükseliyor. Uçak düştü, uçak düştü! Aman Allahım gördünüz mü, uçak düştü! Facia! Dehşet duygusuy-

la hızlı hızlı çarpıyor kalp. Ama sanki dehşet ile birlikte başka bir duygu daha var. Belki dehşetten de güçlü bir duygu... Daha derinde... Önceki düşüşlerde olduğu gibi. Anlaşılmaz bir sevinç. Evet, itiraf etmesi zor ama bu duygu düpedüz sevinç. Hatta huzur.

Manifaturacı sık sık görüyor bu rüyayı.

"Dün gece yine aynı rüyayı gördüm," diyor. "Rıfat kardeşim, bir felaketin dehşet duyurmasını anlıyorum da sevinç duymayı doğrusu kendime yakıştıramıyorum."

Kitapçıda oturmuş çay içiyorlar. Rıfat, manifaturacının bunca yıldan sonra hayatını değiştirecek cesaretinin ve enerjisinin olmadığını, bu yüzden hiçbir şeyi değiştirmemek üzere bir yaşam sürdüğünü ama bir yandan da için için bir değişim istediğini anlıyor. Kendi iradesinin dışında bir kuvvetin her şeyi değiştirmesini bekliyor manifaturacı. Sevincin nedeni bu. Ama bütün bunları ona söylemiyor.

Uzanıp adamın omzundaki beyaz iplik parçasını alıyor.

Kafesin İçinde

Başka bir insanda bulacağım en fazla şey geçmişin yoğurduğu psikolojik bir çamur, diyerek insanlar ile yakınlaşma çabasından vazgeçti kibirli ve saldırgan Rıfat. Ona yiyecek atmayın, sevmek için elinizi uzatmayın.

Kış Turizmi, Hoş Bir Hatıra

Rıfat'a göre kapitalizmin icadı olan turizm yasaklanmalıydı. "Kapitalizm," dedi, "insan doğasını kendi çıkarlarına göre eğip büküyor. Para kazanmamız ve harcamamız gerekiyor, yoksa bir hiçiz. Artık sorun hayatta kalmak değil, kapitalist sistemin içinde kalmak, bunun için uğraşıyoruz hepimiz. Doğamıza aykırı şeyler yapıyoruz. Kışın ortasında tatile mi gidilirmiş!"

"Bunlar çok büyük laflar," dedi Rıfat'ın sevgilisi, "Altı üstü üç günlük bir tatile çıkacağız. Uçak korkun yüzünden abartıyorsun. İkimiz de biliyoruz, buz tutmuş gölden ve kış manzarasından hoşlanacaksın."

Rıfat, "Göl donmuşsa donmuş, bize ne bundan!" diye homurdandı. Dükkâna ve kediye bakacak birini ayarladı, son on yılın uçak kazalarını en ince ayrıntısına kadar inceleyerek "Bunlar bizim başımıza gelmez!" cümlesinde ifadesini bulacak bir iç rahatlığına ulaşmaya çalıştı.

Göl etkileyiciydi. Tamamen donmuştu ve sanki böylece bir "varlık" kazanmıştı. Rıfat ile sevgilisi kıyıda sıralanmış lokantalardan birine girerken gölün dibinden gelen tuhaf se-

si duydular. Çığlık ile uğultu arası bir şeydi. Çok derinden geliyor ve her yere yayılıyordu.

"İşte gölün şarkısı başladı!" dedi lokantanın şişman, güler yüzlü sahibi, onları sobanın yanında bir masaya oturttu. Siparişleri aldı, "Hanımefendi vejetaryen öyle mi," dedi anlayışla, bir çırpıda masayı donattı. Sonra gözden kayboldu. Rıfat ile sevgilisi yemeklerini bitirmek üzereyken tekrar ortaya çıktı ve sobanın üzerine bir çaydanlık koydu.

"Birazdan demlenir. Çay olana kadar gölün üzerinde küçük bir gezinti yapmaya ne dersiniz?"

Rıfat'ın sevgilisi sobanın yaydığı sıcaklıktan çok hoşnuttu, çıkmak istemedi.

Lokantacı, bütün misafirperverliğiyle Rıfat'ın koluna girdi, iki iriyarı adam kol kola buz tutmuş gölün üzerinde yürümeye başladı.

Rıfat sormamak için kendisiyle epey mücadele etti ama kıyıdan bir hayli uzaklaştıklarını fark edince dayanamayıp endişeyle sordu: "Kırılmaz, değil mi?"

Lokantacı sunduğu hizmetin kalitesinden şüphe edilmiş gibi biraz kırgın, "Hiç olur mu, lütfen! Lütfen!" dedi. Rıfat'ın kolundan çıktı. Hızlı adımlar ile biraz uzaklaştı, sonra yüzünü Rıfat'a döndü. Ellerini yumruk yapıp göğsünün üzerine koydu ve "Bakın!" diyerek buzun ne kadar sağlam olduğunu göstermek için zıplamaya başladı. Üçüncü zıplayışında buz duyulur duyulmaz bir çatırtı çıkararak kırıldı, lokantacı gölün içine gömülüverdi. Hava öyle soğuktu ki, kırılan yer saniyesinde tekrar buz ile kaplandı.

Rıfat telaşla lokantacının dibi boyladığı yere doğru bir iki adım attı. Sonra geri dönüp bağırarak kıyıdakilerden yardım istedi. Sesini kimseye duyuramadı. Sakinleşmeye çalışarak ne yapması gerektiğini düşündü. Bir fizik kitabından, vücut ağırlığının buz tabakasına uyguladığı basıncı azaltmak için yüzey alanını genişletmesi gerektiğini öğrenmişti. Ayakta

durmak doğru değildi. Buza yüzüstü uzandı ve kendini yavaşça iterek buzun kırıldığı yere doğru kayarak ilerledi. Yeniden donan buz henüz saydamlığını yitirmemişti. Rıfat buzun altındaki koyu lacivert suyu görebiliyordu. Az sonra lokantacının iri gövdesiyle bir fok gibi suyun içinde rahatça yüzdüğünü gördü. Lokantacı yüzeye doğru yaklaştı ve buzun altından telaşsız, işini bilen el kol hareketleriyle Rıfat'a, oluyor bazen böyle kazalar, dedi. Lokantaya geri dönmesini söyledi, çayın demini almak üzere olduğunu hatırlattı. Sevgilinizi bekletmeyin, dedi, kadınlar ilgi ister değil mi?

Siz, diye soracak oldu Rıfat yüzüstü yattığı yerden. Beni merak etmeyin, dedi lokantacı yine el kol hareketleriyle, ben baharda buzlar eridiğinde çıkarım.

Rıfat Diye Biri

İnsanın insana ettiği kötülükler ile dolu karanlık kuyudan, Julio Cortázar'ı ve onun nefis kitaplarını düşünerek çıkabilir Rıfat. Yapabilir bunu, çünkü sahiden çok seviyor Arjantinliyi. Kitapçıda müşteri beklerken onun *Lucas Diye Biri* kitabını hep elinin altında bulunduruyor. Bir gün bir yazarın çıkıp *Rıfat Diye Biri* isminde bir kitap yazacağını hayal ediyor. Rıfat'ın yaşadığı hayatı, düşüncelerini, takıntılarını, tuhaflıklarını, zaaflarını ve elbette iyi yanlarını olağan ile olağandışını, gerçek ile düşü birbirine karıştırarak anlatacak bir kitap. Ama, diye düşünüyor, Latin Amerika'nın edebiyat ile günlük hayat arasındaki sınırları kaldıran o büyülü havası bu ülkede yok. Köklü geçmişin mayası yok. Direnişin masalsı ruhu yok. Hayatın hem içe hem dışa doğru açılan kapıları burada yok. Burada vasat bir cetvel ile çizilmiş sınırlar var. Burada Lucas olamazsın, ancak iriyarı ve sıkıcılık derecesinde gerçek bir Rıfat olursun. İçinde senden beklenenlerin dışında hiçbir şey yoktur, maceralar yoktur derken çıngırak savruluyor, dükkânın kapısı hızla açılıyor, içeri biri kadın üç direnişçi giriyor. Rıfat, hemen anlıyor, biber gazından gözlerini zor açıyorlar.

"Polis peşimizde!" diyor içlerinden biri ya da sanki bu iki kelimeyi öksürüyor. Rıfat onları önce tezgâhın arkasına alıyor hemen. Sonra her birini çabucak bir kitabın içine yerleştiriyor. Dışarıdan belli olmasın diye kalın kitapları seçiyor. Direnişçiler hiç yadırgamıyorlar kitapların içine girmeyi, çünkü zaten her biri oradan, o sayfalardan çıkmış. Kapı aniden tekrar açılıyor, içeri gaz maskeleri ve coplarıyla polisler giriyor.

"Nereye saklandılar!" diye bağırıyor bir polis, "Buradalar biliyoruz!"

Rıfat müthiş sakin, "Direnişçileri gerçekten bulmak istiyorsanız," diyor raflarda dizili kitapları göstererek, "bütün bu kitapları okumanız gerekecek!"

Polisler Rıfat'ın kendileriyle dalga geçtiğini düşünerek öfkeden kuduruyorlar. Biri copuyla Rıfat'ın böğrüne vuruyor. İkinci cop başına inmeden önce Rıfat, Cortázar'ın ne büyük bir yazar olduğunu düşünmeye ve onun "Namuslu mülk sahibine güvence üstüne güvence veren gerçek bizim ne işimize yarar ki. Bizim olası gerçeğimiz uydurma olmalı..." sözünü içinden tekrarlamaya fırsat bulabiliyor.

Çocukluğun İcadı, İkinci Deneme

Rıfat, ilkokuldayken nereden öğrendiyse, Kanatlı At isminde bir takımyıldız olduğunu öğrendi. Üzüntüsünden bir süre geceleyin gökyüzüne bakamadı. Bir atın uzun, güçlü dört bacağının kendine yetmemesi, kanatlara ihtiyaç duyması çok dokunmuştu ona. Günün birinde benim de kanatlarım çıkacak olursa, diye düşündü, uçacağıma sevinmem, kanat çıkaracak kadar çaresiz kaldığıma üzülürüm. Böylece endişe dolu günler başladı. Sağlıklı, gürbüz çocuk gitti, yerine omuzlarını daraltmış endişeyle bekleyen yüzü kâğıt beyazı bir çocuk geldi. Sırtının belli belirsiz kaşınması ya da ürpermesi bile büyük bir korkuya kapılmasına yol açıyordu: Kanat mı çıkarıyorum? Yüksek yerlerden atlamaktan, havaya zıplamaktan bile çekiniyordu. Uçmaktan korkuyordu. Adımlarını yere sıkı basıyor, çok gerekmedikçe hareket etmiyordu. Ama hep uzaklara bakıyordu, çünkü uzaklar bütün insanlar için olduğu gibi Rıfat için de çekiciydi. Bu küçük çocuğun kişiliğinde mantık hiçe sayıldı: Rıfat gözlerini uzaklara diktikçe bulunduğu yere daha sağlam basmaya, bulunduğu yeri sevmeye başladı. Dünyadaki mevcudi-

yetine uygun biçimde rüyalarında da gitgide yavaşladı, sonunda üzerine kuşların konduğu bir heykele dönüştü. Asılsız korkuların heykeli.

Deli

Her gün aynı saatte bir deli gelip camekânın önünde duruyor. Sol gözüyle içeriyi kolaçan ediyor. Sol gözüyle, çünkü deli hep sol omzunu cama dayayıp başını çevirmeden dimdik duruyor. Rıfat ona yemek vermesi gerektiğini düşünüyor. Ama deli kitap istiyor. Mevsim kış, herhalde ısınmak için kitap yakacak.

"Olmaz!" diyor Rıfat, "Yakman için kitap veremem!"

Deli yine geliyor, yine sol omzunu cama dayıyor, yine sol gözüyle içeriyi inceliyor. Bekliyor. Yemeği geri çeviriyor. Parayı geri çeviriyor. Kitap istiyor. Kitap iyi yanar, diye düşünüyor olmalı. Her neyse, bir kitap vermeli ve kurtulmalı şu deliden ve suçluluk duygusundan. Rıfat onu bir tehlike olarak görmekten, onunla yakınlaşmayı denememekten dolayı suçluluk duyuyor. Bu ona ağır geliyor. Deliye yakması için bir kişisel gelişim kitabı vermeyi düşünüyor. Tam kitabı raftan alırken aklına başka bir fikir geliyor. Ama hemen sonra ucuz buluyor bu fikri. Aptalca ve ucuz bir şaka bu, kim bilir kaç kişinin aklına gelmiştir. Fakat vazgeçemiyor, çünkü garip bir çekiciliği var fikrin. Böyle aptalca bir

şaka yoluyla deliyle aralarındaki sınırları kaldırabileceğini hissediyor.

Ona yakması için *Fahrenheit 451*'i veriyor!

Deli birkaç gün ortalıkta görünmüyor. Rıfat fahrenhaytı santigrada çeviriyor ve delinin gecenin soğuğunda kısa bir an için de olsa avuçlarını 232 santigrat derecelik bir sıcaklığa doğru uzattığını hesaplıyor. Sonra yine hoop sol omuz cama dayanmış. Rıfat bakıyor, delinin elinde *Fahrenheit 451*. Hemen anlıyor, kitabı yakmamış, okumuş ve geri getirmiş. Rıfat kitabın sayfalarını şöyle bir karıştırdığında burnuna yanmış otomobil lastiği kokusu geliyor; alevlerin ışığında şüphesiz bazı cümleler öne çıkmış, bazıları da gecenin karanlığına karışmıştır.

Rıfat, kitap ilgisini çekti herhalde, diye düşünüyor, Ray Bradbury'yi sevdi. Yeni bir kitap vermeyi ancak ertesi gün, deli yine aynı konumda dışarıda beklerken akıl ediyor.

Böylece deli neredeyse haftada bir yeni kitap almaya geliyor. O da değişmek istiyor, diye düşünüyor Rıfat, artık sadece bir deli olmak istemiyor, bunun için kitap okuyor. Ama tabii kendini korumak için de okuyor olabilir, deliliğini sürdürmek için.

Çengelliiğne

Huzurevinden aradılar: Rıfat'ın babası ayağına çengelliğne batırmıştı. Sağ ayağı sargılar içinde yatağında yatıyordu.

"Batırmadım!" diye itiraz etti ihtiyar, "Çengelliiğne taktım." Rıfat'ın bir şey demesine fırsat vermeden devam etti: "Ben çocukken anacığım çarşafların, yorganların baş kısmıyla ayak kısmı karışmasın diye çengelliiğne takardı."

Rıfat, "İyi ama baba, sen yorgan değilsin, çarşaf değilsin!" dedi, babasına baktı. Bakar bakmaz da, başıyla ayağını değil belki ama hayatının başıyla sonunu karıştıran bir ihtiyara baktığını anladı.

Doğa Yasası

Rıfat, kadınları etkilemek için onlara doğa yasalarından söz ediyor. Ne de olsa kadınların doğa yasalarına boyun eğdiğini varsayan bir düşünce okulundan geliyor. Kadınlar ile basbayağı doğanın sözcüsüymüş gibi konuşuyor.

lşte yine başlıyoruz:

"Vahşi doğada, anneni çok uzun süre ona seslenerek arayamazsın, çünkü yırtıcı hayvanların dikkatini çekme tehlikesi var. Annen civarda değilse yapılacak en iyi şey saklanmak, ses çıkarmamak ve annenin gelip seni bulmasını beklemektir."

Kadın, tahmin edileceği üzere duyduklarından etkileniyor, gelip Rıfat'ı yırtıcı hayvanlardan korunmak için saklandığı yerde buluyor ve bu iriyarı adama bütün sevgisini veriyor, ta ki kendisi ya da Rıfat yırtıcı bir hayvana dönüşene dek.

Çayını İçtikten Sonra

Rıfat ölmüş olabileceğinden şüphe ediyor. Öldü ve bunu anlamadı. Şöyle düşünüyor: Gayet mümkün, çünkü ölen hiç kimse öldüğünü anlamaz.

Aklında bazı anlar var. Ölüm anları. Yaşamanın yetmediği ya da tam tersine çok ağır geldiği anlar. Bu birbirinin tam zıttı anlardan birinde ölmüş olabilir. Devlet on iki yaşındaki bir çocuğu öldürdüğünde Rıfat da ölmüş olabilir. Sevgilisi kırda güzel sesiyle bir Sait Faik öyküsü okurken Rıfat oracıkta ölmüş olabilir. Belki de kitapçıyı basan polislerin cop darbeleriyle ölmüştür.

Bu anları sıralamaya kalksa bütün ömrünü anlatması gerekecek.

Her neyse, Rıfat çoktan ölmüş olabileceğinden şüphe ediyor ve kendi kendine şöyle diyor: Yaşamadan ölebilirdim ama ölmeden yaşayamıyorum.

Her neyse, Rıfat çoktan ölmüş olabileceğinden şüphe ediyor ve çay demliyor. Çayını içerken bardağı bütün parmaklarıyla öyle bir kavrayışı var ki, çay molası bittikten sonra ölecek taşeron işçilere benziyor.

Bulmaca

Gece. Durakta son otobüsü bekleyen üç kişi var. Vardiyadan çıkmış bir işçi, genç bir tinerci ve Rıfat. Üç kişilik bir vokal grubu olsalar, bir ezgiyi mırıldanarak, el çırparak, başlarını aynı anda aynı yöne eğip dans ederek pekâlâ açıklayabilirler hayatı. Ama vokal grubu değiller, çünkü Rıfat ile işçi tinerciden korkuyor.

"Size bir bulmaca soracağım," diyor tinerci gülümseyerek, "bakalım matematiğiniz kuvvetli mi?" Bir elinde siyah bir poşet, diğer eliyle önce Rıfat'ı sonra işçiyi gösteriyor. "Senden elli lira aldım, senden de elli lira aldım, ne etti, yüz lira..."

Tabii Rıfat ile işçi, "Senden elli lira aldım" cümlesini "Bana elli lira ver!" biçiminde tehdit içeren bir emir cümlesi olarak algıladıkları için bulmacanın devamını dinleyemiyorlar. Gerçekten bize bir bulmaca mı soruyor bu tinerci genç, diye düşünüyorlar. Nasıl bir dünya bu? İster istemez birkaç cinayet vakası hatırlıyorlar. Tiner ile bulanmış zihinlerin bütün olasılıkları denedikten sonra bir türküde karar kılacakken aniden bir bıçak darbesinde karar kıldığı cinayet vakaları.

Tinerci bulmacasını bitirince kahkahalar ile gülüyor. Gözlerini kocaman açıp cevap bekliyor. Rıfat ile işçi, cevap vermemenin tinerciyi öfkelendirmesinden korkuyorlar. Bir ümit birbirlerine bakıyorlar, ama boşuna. Tinerci suskunluktan hoşnut; suskunluğu bulmacasının zorluğunun bir kanıtı olarak görüyor. Neşeleniyor. Burnunu elindeki siyah poşete daldırıyor, derin nefesler alıp veriyor. Rıfat ile işçi poşetin sönüp şişmesini ürkerek seyrediyor. Tinerci bu kez tane tane konuşarak soruyor. Rıfat da işçi de, otobüsün bir an önce gelmesini dileyerek, tinerciyi dinlemeye çalışıyorlar.

"Senden elli lira aldım, senden de elli lira aldım. Ne etti? Yüz lira. Bunun doksan lirasıyla gidip kendime bir ayakkabı aldım. Ne kaldı? On lira. Sana iki lira geri verdim, sana da iki lira geri verdim. Ne oldu? Sana borcum kırk sekiz lira, sana da borcum kırk sekiz lira. Toplam borcum doksan altı lira. Bende ne kaldı? Altı lira. Topla doksan altıyla altıyı. Ne eder? Yüz iki lira. Nereden geldi bu iki lira?"

Tinerci yine kahkahalar ile gülüyor. Rıfat da işçi de şaşkın, birbirlerine bakıyorlar. Tam o sırada bir polis otosu yanaşıyor, tinerciyi yaka paça alıp götürüyorlar.

Rıfat ile işçi, tinercinin götürülmesine ses çıkarmadıkları için utanıyorlar. Akıllarında hâlâ içinden çıkamadıkları o soru, içinden çıkamadıkları o hesap, böyle bir dünyanın hesabı.

Kim verecek?

Seyirci Mahcubiyeti

Sinemanın önü kalabalık. Hepimiz bir mucizenin kırıntılarını toplamaya gelmişiz, ne güzel, diye düşünüyor Rıfat. Kırıntının boyutlarına ayarlı bakışlarımız ile hiçbir ayrıntıyı kaçırmıyoruz. Ama başımızın öne eğik olması, kırıntının doğası gereği yerde aranmasıyla mı ilgili, yoksa bir mahcubiyet mi var, seyirci olmanın ezeli mahcubiyeti?

Rıfat ve İşten Çıkan Memur

Akşam. İşten çıktıktan sonra alışveriş yapan adam. Bir memur. Elinde torbalar ile eve dönüyor. Eşine, çocuklarına gidiyor. Memurun, arzuların elinde oyuncak olmayan, basit ihtiyaçlarını gideren yorgun hali Rıfat'a çekici geliyor. Ona özeniyor. Arzuları çoktan bitirmiş o memur, tüketmiş ya da belki arzular tarafından bitirilmiş, tüketilmiş. Bense, diye düşünüyor Rıfat, kendi içimde bulamadığım güzelliği dışımda arayarak, bu koca gövdem ile hâlâ koşturup duruyorum. Arzuların beni tüketeceği filan yok, küçük, kaşındıran diş izleri var sadece oramda buramda.

Yatay Ağaç Dikey Rıfat

Yazın ortasında bir hafta aralıksız yağmur yağıyor, toprak iyice yumuşuyor, gevşiyor. Yağmur suyu asırlık ceviz ağacının çevresinde derin yarıklar açmış, hafif eğimli çayırdan aşağıya akıyor. İlk birkaç gün çayırın sararmış otları sanki baharmış gibi yeniden yeşeriyor. Çayır ağustosta yemyeşil sırıtıyor. Altıncı gün yağmur suyu yeşil otları söküp önüne katıyor, çayır yoluk yoluk oluyor. Ceviz ağacının parlak yeşil yaprakları tek bir damla suyu bile taşıyamayacak hale geliyor.

Yedinci gün öğleden sonra bir sarsıntı hissediliyor, yerde ve gökte. Serçeler havalanıyor. Sonra derinden gelen, çatırtıya benzer bir ses duyuluyor. Ceviz ağacı devriliyor, ağır çekim. Koca ağaç yere düştüğünde henüz yeşil meyveleri dallarından kopup neşeyle havaya fırlıyor. Uzaklara gidecekmiş gibi, ama yere düşer düşmez çamura saplanıyorlar. Yerde boylu boyunca yatan ağacın ıslak, parlak yaprakları can çekişir gibi titriyor. Kök kısmından bir buğu yükseliyor. Ağacın ruhu mu demeli?

Kökün tamamı hiç parçalanmadan olduğu gibi topraktan

çıkmış. Ana damarların incelip saçaklandığı kısımlarda bile tek bir parça toprak yok. Kök pırıl pırıl parlıyor. Yanı başındaki çukurda da asırlık ağaçtan tek bir iz yok. Çamurlu bir çukur sadece, bir yuva, bir kucak değil.

Ağaç devrilmemiş, diye düşünüyor Rıfat gözleri dolu dolu, bu bir ayrılık ve nasıl da şiddetli, büyük bir ayrılık...

Ağaç artık yatay, diye düşünüyor havadaki serçeler, bir işe yaramaz. Ağacın yanındaki şu adam dikey, ama o da çok kederli. Bu keder ile koynunda serçeleri değil, olsa olsa yırtıcı kuşları saklar.

Rıfat ve Orpheus

Hoş bir kadın kitapçıya giriyor. Birkaç kitap alıyor. Rıfat, kadının kitapları alırken, en üsttekini değil, altlardan birini aldığını fark ediyor. "Ben de sizin gibiyim," diyerek sohbeti başlatıyor, "en az dokunulmuş olanı tercih ederim." Edebiyattan, sinemadan, politikadan, fizikten ve son olarak mitolojiden söz ediyorlar.

Rıfat, Orpheus'un hikâyesinde kendisini asıl düşündüren şeyin başka olduğunu söylüyor. "Tamam," diyor, "Orpheus'un engelleri aşan, ölümü aşan olağanüstü müzik yeteneği aracılığıyla sanatı kutsuyoruz. Ölüler ülkesinden çıkarmaya çalıştığı karısını görme arzusuyla ve peşinden gelip gelmediğini anlama telaşıyla geriye dönüp bakmasını, böylece karısının ikinci kez ölümüne yol açmasını da bir trajedi olarak görüyoruz. Sanat da trajedi de insanı avutur. Oysa hiçbir avuntunun üstünü örtemeyeceği bir gerçek var bu hikâyede: Yaşadığımız dünya Eski Yunan'dan bu yana bir sınav yeri. Hep bir sınava tabi tutuluyoruz, hep kendimize hâkim olmamız, irade göstermemiz gerekiyor."

Kadın gülümsüyor. Ama bu gülümsemede garip bir şey

var. Sanki bir küçümseme... Bir terslik olmalı. Belki de Rıfat konuşurken psikoterapiyle psikanalizi karıştırdı, özel göreli-lik ile genel göreliliği de karıştırmış olabilir. Tanpınar diyeceği yerde Uşaklıgil mi dedi? Yoksa *Cinayet Günlüğü* Kore filmi değil miydi? Orpheus'un karısı Eurydike'nin ismini yanlış mı telaffuz etti? Ya da düpedüz fermuarı açık kalmıştı! Olabilir mi?

Kadın dükkândan çıkana kadar, başını eğip fermuarının açık olup olmadığına bakmıyor. Tutuyor kendini. Bu iradeyi gösteriyor. Müthiş! İşte bu kadar Orpheus!

Hiç de değil, kendimi kandırıyorum, diye düşünüyor Rıfat. Asıl irade güzel bir kadın gördüğünde engin bilgini sergilemeden, egosantrik bir makineye dönüşmeden durabilmek.

O Güzel Şaşı Gözler

Rıfat'ın kız kardeşi bir hafta sonu yatılı okulda okuyan oğlunu görmeye geldi. Tabii annesiyle babasını da ziyaret etti. Rıfat ile baş başa görüşmek istedi.

Hemen konuya girdi: Çok güzel gözleri olan bir adama âşık olmuştu ama ailesini düşünerek harekete geçmemişti. Bu hareketsizlik canını yakıyordu, mutsuzluktan ölebilirdi.

Sahneye çıkmış bir tiyatrocu edasıyla, "O güzel gözlerden mahrum kaldım," dedi, iki eliyle havaya bir çift göze pek de benzemeyen bir şeyler çizdi.

Rıfat ne diyeceğini bilmiyordu, galiba konuşmaya başlayana kadar da bilemeyecekti. "Demek ki senin için doğru olan buydu," dedi ama tam tersini de söyleyebilirdi.

"Doğru olan her neyse işte onun yüzünden o güzel gözlerden mahrum kaldım," dedi kardeşi.

Rıfat, "Doğru olan ahlaklı olmak," dedi, "sadakat, ortak geçmişe karşı duyulan sorumluluk ve aile bağı. Doğru olan bu."

"Ahlaklı kaldım, sadık kaldım ama ben o güzel gözlerden mahrum kaldım abi!" dedi kardeşi, ilkokul öğrencisi gibi.

"Tamam!" dedi Rıfat. "Peki, mahrum kaldın. Ama mahrumiyet duygusuyla baş edebilirsin. Üstelik baş etme sürecinde olgunlaşırsın, bilgeleşirsin. Hayatın yalnızca yaşadıklarımız olmadığını, yaşamadıklarımızın, yaşayamadıklarımızın da hayatın kendisi olduğunu anlarsın. Bütün varlıkların yanı başında bir mahrumiyet vardır. Hatta diyebilirim ki, varlıklar mahrumiyetten doğar."

Rıfat sustu. Neler saçmalıyorum, diye düşündü.

Kardeşi ellerini bacaklarının arasına koymuş, iki büklüm oturuyordu. Sonra birden ayağa kalktı. "Ben o güzel gözlerden mahrum kaldım," dedi yine. Iki eliyle havaya bir şeyler çizdi. Bu kez başarmıştı. Rıfat, bir çift güzel gözün kardeşine baktığını ama çok yakında olduğu için biraz şaşı baktığını gördü.

Çocukluğun İcadı, Üçüncü Deneme

Demir Abi diye biri var, bir akraba. Rıfat ona hayran. Demir'in etrafı arkadaşlarıyla dolu, Demir'in ismi arkadaşlarıyla birlikte anılıyor. Demir her zaman isminin söylendiği yerde. İsmi her söylendiğinde birbirinin üzerinde yükseliyor, böylece Demir çok uzaklardan bile görülebiliyor.

Rıfat on üç yaşında ve hiçbir zaman isminin söylendiği yerde değil. Rıfat'ı görmek için çok yakınına gelmek gerekiyor.

Rıfat, Demir Abi gibi olmak için değişmesi gerektiğini hissediyor. Oysa Demir Abi'nin değişmesi gerekmiyor, o nasıl doğduysa öyle, hatta doğmadan önce nasılsa öyle. Demir sanki hâlâ bir kadının içinde, hep bir kadının içinde. Bunu düşününce Rıfat hayalinde, uzak, belirsiz ama uzaklığınca güçlü belirsizliğince güzel bir kadın canlandırıyor. Ah Rıfat, artık bu hayal hep var olacak, bu hayal artık tek gerçek olacak! Rıfat yutkunuyor, hem cinsel hem de cinsel olmayan bir arzuyla hayalindeki o kadının içinde olmayı istiyor, değişmemek için. Demir Abi gibi. Nasılsa öyle olmak öyle kalmak için.

Doğum Günü Fotoğrafı

Yoksulluk her şeyde ve her yerde, doğum günü pastasıysa dikdörtgen yemek masasının tam ortasında. Evde yapıldığı belli, kakaolu kremasının üzerinden bir kaşığın tersiyle defalarca geçilmiş. Pastanın iki yanına kurabiye, börek, kısır ve sarma dolu kayık tabaklar sıralanmış. Masanın bir köşesinde limonata sürahisi ve bardaklar duruyor. Diğer köşede servis tabakları, çatallar, bıçaklar. Yiyecek tabaklarının arasındaki boşluklara beş altı şişe meşrubat yerleştirilmiş. On kadar çocuk yemek masasının hemen gerisinde ayakta, yan yana, hepsinin yüzünde ciddi bir ifade, objektife bakıyorlar. Bir an önce fotoğrafın çekilmesini, pastanın kesilmesini, yeme içme faslına geçilmesini bekliyorlar ve değersizlik hissiyle nasıl baş edeceklerini bilmiyorlar. Ortalarında, doğum günü pastasının arkasında Rıfat'ın sevgilisi sanki biraz mahcup, yüzünü hafifçe pastaya doğru eğmiş. Birazdan pastanın üzerindeki mumu üfleyecek, on üç yaşına basacak. Sonra sırf masa zengin görünsün diye tanıdık bir bakkaldan ödünç alınan meşrubatlar toplanıp bakkala geri götürülecek.

Rıfat, sevgilisinin yokluğuna, ayrılığın acısına katlanamadığı zamanlarda, bu hüzünlü doğum günü fotoğrafını düşünüyor ve âşık bir erkekten beklenebilecek kıvrak hareketler ile fotoğrafa giriyor, iri gövdesini kullanarak sevgilisinin yanında kendine bir yer açıyor. Böyle iyi. Siyah beyaz ve ikiboyutluyken aşk acısına katlanmak biraz daha kolay oluyor.

Uykunun Kedisi

Rıfat yaşlanınca paşa çayı içmeyi ve hayata ucu çapaklı bir raptiye kadar tutunmayı tasarlıyordu. Bir an önce yaşlanmayı istiyordu, çünkü yaşamak bir süredir vakitsiz bir uykudan uyanmaya benziyordu. Gözlerini gerçeklerin değil, doğrudan arzuların dünyasına açıyordun, tabii elin ayağına dolaşıyordu ve iki karşıt duygu aynı anda iki zehirli sürüngen gibi kıvrıla kıvrıla yuvalarından çıkıyordu: Her şeyi yaşadım, daha hiçbir şey yaşamadım.

Bir pazar öğleden sonra yine böyle bir uykudan uyanmış, içinde tarifsiz bir sıkıntıyla akşam yemeği için annesine gitmişti. Yemek yerken "Öğle saatlerinde uykum geliyor, savuşturmak çok güç oluyor," diye şikâyet etti Rıfat'ın annesi.

Rıfat ona uykuyu neden savuşturmak istediğini sordu, "Gece uykun kaçmasın diye mi?" Annesinin iyice küçülmüş ve sulanmış gözlerinin arzuların dünyasına açılacağına hiç ihtimal vermiyordu.

Annesi geceleri zaten uyuyamadığını söyledi, "Bunu geçelim!" dedi. "Asıl sorun öğle uykusu... Öğle uykusuna dalar-

sam muhakkak kedi olarak uyanıyorum. Kedi oluyorum ve mütemadiyen başımı okşayacak birini arıyorum."

Önce avuçlarını sonra da dizlerini gösterdi. "Ellerim ile dizlerim yara olana kadar da aramayı bırakmıyorum."

Alıntıların Gücü Adına

Robert Bresson alıntısı: "Başarımız ne kadar büyükse başarısızlıktan o ölçüde kıl payı kurtulmuşuz demektir (tıpkı bir resim şaheserinin kötü bir resim olmaktan kıl payı kurtulması gibi)."

Rıfat çırılçıplak soyunmuş, aynanın karşısında iri vücuduna bakıyor, görüntüsü aynayı neredeyse dolduruyor. Hiçbir şeyden kıl payı kurtulmuş gibi görünmüyorum, diye düşünüyor. Bu halim ile bütün kötü şeylere çabucak yakalanırım ben.

Dışarıdan içeri bakarak kendisinin kabul edilebilir bir imgesini kurmakta zorlanıyor Rıfat, içeriden dışarı bakarak kendi imgesini kurması mümkün olsaydı zaten aynanın karşısına geçmesi gerekmeyecekti.

Elektrik

Eski Yunanlılar kehribardan yapılma süs eşyaları giysilerine sürtündüğünde bir ürperme hissediyor, kimi zaman çıtırtıya benzer bir ses duyuyorlardı, elektriği böyle keşfettiler. Durağan elektrik. Yaklaşık iki bin yıl sonra Alessandro Volta, farklı maddeler arasındaki kimyasal tepkimeyi elektrik enerjisine dönüştüren basit bir pil yaparak ilk elektrik üretecini icat etti. Devingen elektrik. Rıfat, onlarca gencin devlet tarafından katledildiği gün seksen yedi yaşındaki babasının sağlık sorunu nedeniyle acilen huzurevine gitmek zorunda kaldı. Delirten elektrik.

Akla hayale gelmeyecek zıtlıklardan, mide bulandıran çelişkilerden doğan bu elektrik türü bir işe yaramıyor, yalnızca insanlara eziyet ve işkence ediyor. Rıfat içinde ancak şiddetli kahkahalar atarsa kurtulabileceği bir titreme hissediyor. Delirsem de kurtulsam, diye düşünüyor.

Katliam haberini televizyondan öğrendikten hemen sonra huzurevinden arayıp, babasının sağlığının kötüleştiğini söylemişlerdi.

Huzurevindeki bütün televizyonlar açıktı ve ihtiyarla-

rın hepsi oturmuş sessizce katliam haberlerini seyrediyordu. Babasının odasına çıkarken, şu hayatta neyin önemli neyin önemsiz olduğunu çok iyi bilen ihtiyar seyircilere baktı Rıfat. Yüz ifadelerinden, duruşlarından insanlık adına utandıkları belli oluyordu.

Babasına serum takılmıştı. Huzurevinin doktoru ateşi düşürdüklerini söyledi. "Birkaç gün izleyelim," dedi.

Rıfat, babasını inceledi: Yarı baygındı ama bu haliyle bile bedeninin her şeye rağmen, hatta varsa bir sahibi, sahibine rağmen hayatta kalmaya çalıştığı belli oluyordu.

Babasının odasından çıkarken takma dişleriyle kukla gibi gülümseyen bir ihtiyar Rıfat'ın önünü kesti. "Merhaba, genç adam!" dedi ihtiyar. "Mücadelemize destek ol, bir imza ver!" Rıfat'a doğru bir dilekçe uzattı.

"Ne mücadelesi, ne imzası?" diye sordu Rıfat, dilekçeye göz attı ama hiçbir şey anlamadı. Acaba huzurevinin koşullarının iyileştirilmesiyle mi ilgiliydi?

"Kederin zorunlu olmaktan çıkarılıp seçmeli hale getirilmesini istiyoruz," dedi ihtiyar gülümseyerek.

Rıfat, ihtiyarın uzattığı kalemi alırken, bu iki adamın eli birbirine değdi ve büyük bir çatırtıyla atlayan kıvılcım açıkça görüldü.

Ölümsüzlük

"Balıkları nasıl yiyorsun anlamıyorum," demişti Rıfat'ın sevgilisi. "Gözleri olan şeyleri nasıl yiyorsun!"

Rıfat, "Bunun üzerine düşünmeyerek," diye cevap vermişti açık yüreklilik ile. "Düşünmemeye çalışıyorum. Nasıl ölümü, bir gün öleceğimi, hepimizin öleceğini düşünmemeye çalışıyorsam öyle. Bazen ölümü düşünürsün ama çoğu zaman düşünmemeyi başarırsın, değil mi? Ölümlü olduğunu unutursun."

Bu, aylar önceydi. Şimdi Rıfat, ölümlü olduğu gerçeğiyle birlikte artık bir sevgilisinin olmadığı gerçeğini de düşünmemeye çalışıyor. Sevgilisini unutmaya çalışıyor. Bazen başardığını düşünüyor, bu bir başarıymış gibi. Kitapçının müdavimlerinden bir arkadaş grubu var, yazarlar, ressamlar, yönetmenler. Onlar ile görüşüyor, dertlerini dinliyor. "Düşünceleri, duyguları tıpatıp bizimkilere benzeyen bir avuç insan için yazıyoruz, ne anlamı var!" diyor bir yazar. Bir yönetmen film çekmenin zorluklarından ve sette hissettiği korkunç yalnızlıktan dert yanıyor.

Sinemalara gidiyor Rıfat, sergilere gidiyor. Kış geliyor, kı-

şı övüyor. Yaz geliyor, sineklere sövüyor. Sürekli kitap okuyor. Edebiyat dergilerini takip ediyor. Aklı başında bir şairimizin bir röportajını okuyor, "Bir kontrbas bana her şeyi yaptırabilir!" diyor bu şair ve Rıfat birden kendisini sevgilisini düşünürken buluyor. Neden, ne var şimdi bu cümlede sevgilisini hatırlatan? Kontrbas mı? Kontrbasın kadın bedenine benzeyen biçimi mi, ezgilerin sere serpe uzanacağı bir yatak işlevi gören sesi mi? Kontrbas bir kadını okşar gibi çalındığı için mi? Yoksa kadınların çırılçıplak oturup kontrbası bacaklarının arasına alarak çalması bir tür mecburi hizmet haline geldiği için mi? Belki bu cümlede kontrbas değil de "her şey"dir Rıfat'a sevgilisini hatırlatan...

Rıfat bu sorular ile boğuşurken ölümsüzlük, gözlerine perde inmiş yaşlı bir dip balığı gibi salına salına geliyor oltaya.

Deliliğin Sebebi

"Her gün o kadar çok acıya tanık oluyoruz ki, ben de artık asgari ahlak sahibi pek çok insan gibi, mutluluk rolü için dublör kullanıyorum," dedi Rıfat.

"Onu da bulamayanlar var!" diye cevap verdi deli.

Suikast

Kameralar her şeyi kaydetmiş: Beyefendi'nin yardımcıları, danışmanları, korumaları ve bir gazeteci ordusuyla birlikte sokağa girişini, dükkânların önüne çıkmış bekleyen esnafın tek tek elini sıkışını görebiliyoruz. Beyefendi sert, beraberindekiler sırıtıyor, esnaf ürkek.

Sıra Rıfat'ın kitapçısına geliyor: *Seyrek Yağmur*. Ne acayip isim, diye düşünüyor Beyefendi. Kapı açık ama Rıfat ortalıkta görünmüyor. Beyefendi hiddet ve merak ile içeri giriyor, yoksa öyle esnafın ayağına gidip alçakgönüllülük gösterisi yapacak biri değil.

Yeni çıkan kitapların üzerinde uyuklayan Hakkı birden sıçrıyor ve saldırı pozisyonu alıyor. Korumalardan ikisi Hakkı'nın önünü kapatıyor. Bunların hepsi kayıtlarda var.

Beyefendi, kasanın önünde ayakta duran Rıfat'a gözlerini dikiyor. "Meşgulsün galiba!" diyor.

"Kitap okuyordum," diyor Rıfat.

Beyefendi, "Kitaplar, kitaplar!" diyor. "Tabii okumak lazım." Hemen lise yıllarında ezberlediği bir kahramanlık şiirini okumaya başlıyor. Gazeteciler bu anı yakalamak için

birbirlerinin üzerine çıkıyor. Şiir bitince Beyefendi bir hayli duygulanıyor, gözlerindeki iki damla yaşı siliyor, elini Rıfat'a uzatıyor. Rıfat da elini uzatıyor. Beyefendi içinde bulunduğu aşırı duygusal ruh haliyle sıkıca kavrıyor bu eli ama kavrar kavramaz da yüzü acıyla geriliyor. Hayvansı bir homurtu çıkıyor ağzından, elini Rıfat'ın elinden kurtarıyor. "Ulan!" diye bağırıyor, eline ne olduğuna bakıyor. Eli kanıyor. Korumalar Rıfat'ın üzerine çullanıyor. Tam o sırada Hakkı korkuyla dükkândan dışarı fırlıyor. Bütün bunları açıkça görebiliyoruz.

Hemen o akşam haberlerde Beyefendi'ye suikast girişiminin önlendiğini, suikastçının yakalandığını öğreniyoruz. Rıfat'ın korumaların darbeleriyle şişmiş yüzünü görüyoruz, sağ gözü tamamen kapalı. Rıfat bir meczup mu, yoksa devleti yıkmaya çalışan bir terörist mi tartışmalarını dinliyoruz ama Rıfat'ın verdiği ifadeyi bilmiyoruz. Oysa hepimiz Rıfat'ın elini uzatmış bir insanı reddetmeyi fazla teatral ve hatta sinik bulacağını tahmin edebiliyoruz. Bu insan cinayetlerden sorumlu bir devlet adamı da olsa Rıfat onu geri çevirmez, bunun yerine, elini insanlık gereği sıktığını ama aslında onun bir cani olduğunu eli elindeyken yüzüne söylemeyi tercih eder. Öte yandan son zamanlarda Rıfat, kelimelerin içinin iktidar aygıtları tarafından boşaltıldığını iddia eden düşünürlerden fazlaca etkilenmiş olmalı. Bu nedenle, kendisini konuşarak ifade etmek yerine, sağ elinin ortaparmağıyla yüzükparmağı arasına bir topluiğne yerleştirmeyi daha uygun buldu.

Yeni Gramer

Rıfat'ı tek kişilik bir hücreye koydular. Üç adıma üç adım. Hapishane tam da romanlarda anlatıldığı gibiydi: Büyük bir kurguydu. Gardiyanlar soytarı kılığında dolaşıyor, kimsenin gülmediği şakalar yapıyor, kimsenin kulak asmadığı tehditler savuruyorlardı. Siz onları düşündüğünüzde ortaya çıkıyorlardı. Duvarlar sağlam, yüksek ve tehditkârdı, ama yine bütün romanlarda, serbestçe düşünen bir zihnin duvarları kolayca iskambil kâğıtlarına dönüştüreceği yazılıydı.

Rıfat iyi bir edebiyat okuruydu, dünyada ve ülkesinde olup bitenleri de yakından takip ediyordu: Eski gramerin bir işe yaramayacağını, zihnin serbestçe işleyebilmesi için yeni bir gramere ihtiyaç olduğunu biliyordu. Bunu daha hapishanedeki ilk gününde o müthiş kavrayışıyla hemen anlamıştı.

Şimdi bu yeni gramer üzerinde çalışıyor. Gün ışığının girmediği buz gibi hücresinde kendi kendine konuşuyor, konuşurken ağzından çıkan buharı soğuk bir yüzeyin üzerinde yoğunlaştırıp sıvı hale getiriyor ve bu sıvıyı damla damla emaye bir kapta biriktiriyor.

Böylece kelimeler de günler gibi... Günler gibi. Kelimeler. Birikiyor. Birlikte. Yeni bir düzen içinde.

Gece

Rıfat, geceleyin hücresinde bir kurdun yavaş yavaş ahşap bir sandalyeyi kemirdiğini duyuyor. Bu sesin, bu ısrarın ve sandalyenin içinde yavaş yavaş ortaya çıkan boşluğun hayatın ta kendisi olduğunu düşünüyor.

O zaman, diyor kendi kendine, insanı için için kemiren düşünce de hayattır. Hayatın ta kendisidir.

Sahilde Rıfat

Rıfat, bazı zamanlar denize doğru esen bir rüzgâr gibi hücresinden çıkıp sahile iniyor ve orada çılgınca şeyler yapıyor.

Önce pantolonunun paçaları ıslanıp bileklerine yapışana kadar denizin üzerinde yürüyor, sonra kıyıya dönüp paçalarını kıvırıyor ve belleğin düz taşını denizde sektiriyor, taş tam dokuz kez sekerek bir çocukluk hatırasına ulaşıyor, yavaşça o hatıranın içine gömülüyor. Ardından Rıfat, sahildeki kahvede Ilhan Berk ile buluşuyor, onunla bir olup ağzı ipek kıvamında bir kadını korkunç seviyor. Sonra kayaların üzerinde deniz tuzu gibi dalga dalga birikmeye ve bütün düşüncelerini bir gelgite teslim etmeye uğraşıyor. Düşünceleri geri çekildiğinde Rıfat bazı gemilerin karaya oturmasını, bazı seferlerin iptal edilmesini istiyor. Ama bu coğrafyada gelgit o kadar kuvvetli değil. Düşüncelerinden geriye birkaç denizyıldızı kalıyor ki bu da hiç yoktan iyi. Hücrenin ıslak betonunda birkaç denizyıldızının olması, iyi.

Rıfat Bekliyor

Rıfat bekliyor ama neyi beklediğini bilmiyor. Hücrenin kapısının açılmasını mı? Bir buçuk porsiyon kavurmalı kapalı pide mi? (Bunu bekliyor olabilir, çünkü kitaplar kokmasın diye dükkânda yiyemiyordu, hep aklı kalıyordu.) Müteveffa Andreas Tietze'nin *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*'nin tamamlanmasını mı? John Coltrane'in solosunu mu? Her neyi bekliyorsa Rıfat'ın burnu ve çenesi beklediği şeye doğru uzadıkça uzuyor. Kolları, elleri, parmakları da beklediği şeye doğru uzuyor. Bu yüzden çirkinleşiyor Rıfat. Uzun parmaklarıyla uzun çenesini ovuşturan bir ucubeye dönüşüyor. Bir ucube. Kendisini, beklediği şeye layık görmemeye başlıyor.

Umarım, beklediğim bir kadın değildir, diye düşünüyor, bu uzun kollar ile nasıl sarılırım ona, nasıl gömerim bu burnu boynuna?

Üç Adım

Rıfat, eski sevgililerini düşünüyor, onları soyunurken hayal ediyor. İstisnasız hepsi, tam sutyenlerinin kopçasını çözerken küçük kanatlara sahipmiş gibi görünüyorlar. Ama bu kanatlar ile fazla uçamıyorlar, hemen kötü bir hatıranın dibine düşüyorlar, orada hayatı kendilerine zehir ediyorlar.

Rıfat hücresinin beton zeminini adımlarken bu olgudan çıkarılacak dersleri bir bir sıralıyor: Sevdiklerimize uçmayı öğretmemiz gerekiyor, bir. Onları kötü hatıralardan uzak tutmamız gerekiyor, iki. Aynı anda hem gerçekçi hem de erotik olmak adına onları bizim soymamız gerekiyor, üç.

Çocuk Bakıcısı

Şehre *Oi Va Voi* gelmiş ama ne yazık ki bu şahane grup yalnızca tek bir konser verecek. Diğerkâm bir insan olan Rıfat, hapis olduğuna falan aldırmadan, arkadaşlarının konsere gidebilmesi için çocuklarına bakmayı kabul ediyor. Daha önce hiç çocuk bakmamış yine de zor olacağını düşünmüyor. Anne baba zaten çocuklarının akşam yemeğini yedirip öyle çıkacak. Rıfat'a düşen çizgi film seyrederken çocuğa eşlik etmek. Bundan epey de tat alıyor. Bazı yerlerde kahkahalar ile gülüyor, çocuk da dönüp Rıfat'a gülerek bakıyor.

Rıfat'ın arkadaşları, ikinci filmin ortalarında çocuklarının uykusunun geleceğini öngörmüş. Öyle de oluyor, Rıfat çocuğu kucaklayıp odasına götürüyor, yatağına yatırıyor. Ama yarım saat kadar sonra, balkonda sigara içip yıldızları seyrederken çocuğun uyandığını, kendi kendine konuştuğunu duyuyor. Sanki çocuğun korktuğu bir şeyler var, konuşarak onları uzaklaştırmaya çalışıyor. Rıfat, uyuyamayan dört yaşında bir erkek çocuğunu nelerin korkutabileceğini çok iyi tahmin ediyor: yüzleri olmayan hayaletler, ağzından salyalar

akan yaratıklar, katil robotlar ve büyük sermayeyle karanlık ilişkiler kuran sağcı politikacılar.

Hemen yanına gitmeliyim, diye düşünüyor telaş ile Rıfat, onu korumam gerek, yalnız kalmamalı. Var gücüyle hücrenin parmaklıklarına asılıyor, "Çıkarın beni! Çıkarın beni buradan!" diye avaz avaz bağırıyor.

Alice Munro

Rıfat, Alice Munro okumayı biraz daha sürdürseydi, mutfak alışkanlıkları kökten değişecekti. Eskiden yemek yaparken şaşmaz bir düzen içinde, ardında tek bir çöp bırakmadan çalışırdı; Munro'yu okumaya başladıktan sonra her şey değişmişti. Domates, soğan kabukları, yeşilbiber sapları lavabonun içindeydi, kesme tahtasının üzerinde kirli bir bıçak duruyordu, tuz kavanozunun kapağı açıktı, çay süzgeci ocağın yanına öylece bırakılmıştı, ekmek poşeti tezgâhın üzerindeydi. Salonda, yemek masasının üzerinde, boş çay bardağı, dibi sıyrılmış menemen sahanı, başından bir saniye bile ayrılmak istemediği Munro'nun kitabı vardı.

Şimdi, hepsi de şaşmaz bir düzen içinde Rıfat'ın hapishaneden çıkmasını bekliyor.

Kaygının Kedisi

İnsanların ölümlü, silahların neşeli olduğu günlerden biriydi. Rıfat hücresinde kedisi Hakkı için kaygılanıyordu. Aklı onda kalmıştı. Beyefendi'nin korumaları yumruklarını indirirken Rıfat zavallı kedisinin arka ayakları sağa sola savrularak kitapçıdan kaçışını her nasılsa görmüştü, unutamıyor. Kim bilir nereye gitmiştir o korkuyla? Ne yapıyordur şimdi? Ne yiyecek bu kedi ne içecek, nasıl koruyacak tehlikelerden kendini? Kitapların verdiği güven olmadan nasıl yaşayacak? Bir kedi kitapsız yaşayabilir mi? Keşke Bilge Karasu hayatta olsaydı. O zaman doğrudan ona giderdi Hakkı.

Hakkı'yı düşündükçe üzülüyordu Rıfat, ya başına bir şey gelirse diye kaygılanıyordu. Oysa gereksiz. Kediler kolaylıkla başlarının çaresine bakabilir, hayatta kalabilir. Dünya ne zamandır asıl insanlar için tehlikeli bir yer.

Mektup

Bir gün Rıfat hücresinde, biraz karanlık biraz buruk, arkadaşlarını, evini özlerken büyük şair Oktay Rifat'tan bir mektup geldi. Rıfat bu büyük şairin kendisini hapishane köşelerinde unutmamasına çok sevindi. Mektubu yutarcasına okudu:

"Sevgili Kardeşim Rıfat,

Sizin için ahşap bir masa yapmaya başladım. Elimden geliyor böyle işler. Tanış bir kerestecide güzel dişbudak buldum. Sert ve sağlam bir ağaçtır, işlemesi de kolaydır. Bir kamyonet ile getirip evin bahçesine istifledik. Kesilmiş, biçilmiş ağaç ışıldar mı, ışıldıyor işte!

Sabahtan başlayıp ağır ağır çalışıyorum. İçimin düzeni değişti, iyi de oldu. Her yer yonga, talaş. Poyraz çıkınca uçuşuyorlar, gözden yitiyorlar, tekrar belirdiklerinde hatıralar da beliriyor.

On dört on beş yaşlarında olacağım. 1920'lerin sonunda Ankara'da, mahpus yatan Nâzım'ı görmeye gitmiştik. Annem ile bir masanın kenarına iliştik. Nâzım, üzerinde fil-

dekoz fanilasıyla masanın diğer yanında... Gülüşüp konuşuyorduk ama üçümüzü de boyun eğmeye zorlayan bir güç vardı. Kaba, karanlıktı bu güç; yaşamayı elimizden çekip almaya çalışıyordu. O zaman anlamıştım, şıp diye bilmiştim, bir gün size bu masayı yapacağımı, bu mektubu yazacağımı. Salt ozanca bir sezgi değil, keşke öyle olsaydı. Yıllar geçiyor ama ülkemizde pek az şey değişiyor. Baskı, hapislik, sürgün ve aynaya bakmaktan hep kaçan bu darağacı suratlı toplum... Yaşamayı hâlâ elimizden almaya çalışıyorlar; bize doğru bakan, bize doğru öten yaşamı.

Tarihimiz, ne yazık ki, geleceği şıp diye bilmeye olanak veren bir tarih.

Planyaydı, rendeydi, sonunda su terazisinin habbesi yatıştı. Gözümün birini kapatıp bir de ben baktım: Dişbudak düz, temiz, kokulu bir şerit halinde uzanıyor. Buradan oraya. Nereye, diye soracak olursanız, belki bir umuda...

Iskarpela elime kalem gibi oturuyor. Zıvanaları bir kitabın harfleri kadar okunaklı açıyorum. Masa, gönyeli, sağlam bir masa olacak; üzerine günleri ve kelimeleri biriktirdiğiniz emaye kabınızı koyacaksınız. Dirseklerinizi dayayıp düşüncelere dalacaksınız, oturduğunuz yerde büyük keşifler yapacaksınız. Sabahın sekizini keşfedeceksiniz örneğin. Dolambaçlı bir merdiveni çıkmayı, iyice çıkmayı. Sonra balıkçıların, lodosçuların hayhuyunu...

Sizi masada böyle düşüncelere dalmış otururken hayal ediyorum, ama kara değil, karanlık değil. Sırf bir saman çöpü parıldasın diye güneşe doğru harman savurur gibi düşünmek.

Ak tutkalı sürerken kişinin içini bir sevinç kaplıyor; el ele, yalınayak oynamaya başlıyor düş ile gerçek. İşkenceyi iyice sıkılayınca, boncuk boncuk taşıyor tutkal. Islak bezle siliyorum ve kulak kabartıyorum duymak için düşe kalka gelen sesinizi. "İnsanın insana ettiği kötülükler ile dolu

kuyudan çıkabiliriz," diyorsunuz. Sonra, "Ölmeden yaşanmıyor," dediğinizi de duyuyorum. Belli ki iyimserlik de kötümserlik de birdenbire bir çağla gibi tomurcuklanıyor içimizde.

Tutkal öbür güne kalmaz kurur. Önce bir zımpara atarım, ardından vernik. Soluk almak için başımı çıkardığımda o yoğun vernik bulutunun böğründen, bir serinlik akşamın çeşmesinden kanıma karışır; hırkamı alırın omzuma. Bir hırka hep bir sandalyenin omzunda durur.

Masayı bitirince sandalye de yapacağım size. Bir tane yetmez, çünkü masa bu, ilkin dostlar ile donatmak gerek onu.

Hoşça kalın, Sevgili Kardeşim Rıfat, hoşça kalın. Bir masaya oturduğumuzda, tek başımıza ya da kalabalık, aydınlık ya da karanlık, bir masaya oturduğumuzda, yaşamaya da otururuz, lütfen bunu böyle bilin."

Böyle bildi Rıfat.

Bir pazar sabahı Rıfat günlerin aynı kaba damlamadığını fark etti. "Günler damlıyor ama aynı kaba değil," dedi. Gökyüzüne baktı: Boştu. Hiç bulut yoktu, aslında hiçbir şey yoktu. Çağımızın çıplak güneşi her şeyi yok etmişti, enginliği, bulutları ve kuşları... Maviyi bile yok etmişti, sonra da sırasıyla diğer renkleri, bazı sesleri, kelimeleri ve anlamları. İnsan bu yoklukta yeni bir şey söyleyemez, olsa olsa kendini tekrar ederdi.

Rıfat, zamanımızın bir kahramanı gibi, bir niteliksiz adam gibi, bir aylak adam, bir lüzumsuz adam gibi, bir "R." gibi, geziyor hayatın içinde. Hayat, arada Rıfat'ın dükkânına da uğruyor.

Rıfat, filmleri, kitapları, hayalleri, fikirleri, dertleri, mes'eleleri de geziyor. Ortaya sorulmuş soruları üzerine alınıyor, bazı. Neyin peşinde bu adam?

Rıfat, bir hikâyenin içinde midir, anlamaya çalışıyor, insanın bir hikâyenin içinde olduğunu anlamasının yolunu arıyor...

Seyrek yağmura şemsiye açılır mı?

iletişim

ISBN-13: 978-975-05-1877-5

9 789750 518775